

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ГАЗЕТНИХ СТАТЕЙ

ПЕТРУШИНЕЦЬ АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

Студента II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 2 / 31 березня 2022 року

Науковий керівник:

Газдаг Вільмош Вільмошович
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедру:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габлітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2022 року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ГАЗЕТНИХ СТАТЕЙ

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконав: студент II-го курсу

ПЕТРУШИНЕЦЬ АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Науковий керівник: **Газдаг Вільмош Вільмошович**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Черничко Степан Степанович**

доктор наук, професор

Берегове
2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

ÚJSÁGCIKKEK FORDÍTÁSÁNAK PRAGMATIKAI ASPEKTUSAI Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Petrusinec András

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 «Filológia» (035.071 Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Dr. Gazdag Vilmos

PhD, docens

Recenzens: Dr. Csernicsekó István,
a tudományok doktora, professzor

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ПРАГМАТИКА І ПЕРКЛАД.....	10
1.1 Зв'язок прагматики з перекладознавством	10
1.2 Контекст	12
1.2.1 Традиційний підхід до контексту	13
1.2.2 Когнітивний підхід до контексту	14
1.3 Теорія релевантності.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕС ПЕРЕКЛАДУ НА ПРАКТИЦІ	19
2.1 Поняття перекладу	19
2.2 Процес перекладу з прагматичної точки зору.....	21
2.2.1 Роль перекладача в системі перекладу.....	22
2.2.2 Роль цільової аудиторії в системі перекладу	24
2.3 Трансформаційні операції	25
2.3.1 Експліцітація та імпліцітація.....	26
2.3.2 Одомашнення і очуження.....	28
2.4 Перекладацька компетенція.....	30
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ.....	35
3.1 Методологія.....	35
3.1.1 Планування дослідження.....	35
3.1.2 Корпус та інструменти дослідження.....	36
3.1.3 Хід дослідження.....	36
3.1.4 Метод аналізу даних	36
3.2 Результати дослідження.....	37
3.2.1 Трансформаційні операції пов'язані з абрєвіатурами	37
3.2.2 Трансформаційні операції пов'язані з особами та званнями осіб.....	39
3.2.3 Трансформаційні операції пов'язані з місцями розташування	42
3.3 Обговорення та висновок	43
3.3.1 Трансформаційні операції пов'язані з абрєвіатурами	44
3.3.2 Трансформаційні операції пов'язані з особами та званнями осіб.....	45
3.3.3 Трансформаційні операції пов'язані з місцями розташування	46

ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
РЕЗЮМЕ	55
ДОДАТОК.....	56

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	8
1. FEJEZET. A PRAGMATIKA ÉS A FORDÍTÁS.....	10
1.1 A pragmatika fogalmáról.....	10
1.2 A kontextus fogalmáról.....	12
1.2.1 A kontextus hagyományos értelmezése.....	13
1.2.2 A kontextus kognitív értelmezése.....	14
1.3 Relevanciaelmélet.....	16
2.FEJEZET. A FORDÍTÁS FOLYAMATA GYAKORLATBAN.....	19
2.1 A fordítás fogalma.....	19
2.2 A fordítás folyamata pragmatikai szempontból.....	21
2.2.1 A fordító szerepe a fordítás folyamatában.....	22
2.2.2 A célközönség szerepe a fordítás folyamatában.....	24
2.3 Átváltási műveletek.....	25
2.3.1 Explicitálás és implicitálás.....	26
2.3.2 Honosítás és idegenítés.....	28
2.4 A fordítási kompetencia.....	30
3. FEJEZET. A KUTATÁS BEMUTATÁSA.....	35
3.1 A kutatás módszere.....	35
3.1.1 A kutatás tervezése.....	35
3.1.2 A vizsgált korpusz és kutatási eszközök.....	36
3.1.3 A kutatás menete.....	36
3.1.4 Adatelemzési módszerek.....	36
3.2 Eredmények.....	37
3.2.1 Rövidítésekhez kapcsolódó átváltási műveletek.....	37
3.2.2 Személyekhez és titulosokhoz kapcsolódó átviteli műveletek.....	39
3.2.3 Helyszínekhez kapcsolódó fordítási műveletek.....	42
3.3 Eredmények értelmezése és megvitatása.....	43
3.3.1 A mozaikszavakhoz kapcsolódó átváltási műveletek értelmezése.....	44
3.3.2 A személyekhez és titulusokhoz kapcsolódó átviteli műveletek értelmezés.....	45
3.3.3 A helyszínekhez kapcsolódó átváltási műveletek értelmezése.....	46

ÖSSZEGZÉS	48
FELHASZNÁLT IRODALOM	50
PE3IOME	55
FÜGGELÉK.....	56

BEVEZETÉS

Manapság egyre nagyobb az igény mutatkozik a minőségi fordításokra, ami párhuzamosan megnövelte a képzett fordítók iránti igényt is. Ennek bizonyítékeként Európa-szerte egyre több intézmény kínál alap- és posztgraduális fordítói kurzusokat. A 2019/20-as tanévtől kezdve a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola is eleget tesz ennek az igénynek. A Filológia Tanszék angol szakjának MA programja biztosítja, hogy a közel kétéves képzés elvégzése során szakképzett fordító válhat a hallgatókból. Az angol szakos hallgatók már az alapképzés ideje alatt is ismerkednek a fordítás elméleti hátterével, a gyakorlati képzés azonban a mesterképzés során kerül igazán az oktatás középpontjába. Mivel angol/magyarszakosként már régóta érdekel a fordítás, úgy gondoltam, hogy a diplomamunkám témája mindenképp fordításhoz kell kapcsolódnia. Ezért olyan témát választottam, ahol az újságfordítások pragmatikai különbségeit vizsgálom két nyelven. Ennek hátterében az áll, hogy a híreknek a világon mindenhol nagy befolyása van, és ez alól Kárpátalja sem kivétel. A technológia lehetővé tette, hogy a világ bármely pontján bárki megkapja a legfrissebb híreket szinte bármiről. Mivel a hírek ilyen széles közönséget érnek el, és ilyen nagy befolyással bírnak, úgy gondoltam, hogy van helye egy ilyen jellegű kutatásnak helyi szinten is.

Ennek eredményeként jelen *dolgozat tárgya* a <https://karpatalja.ma> internetes hírportál újságcikkeinek pragmatikai különbségeinek vizsgálata.

A munka *célja*, hogy hasznos információt nyújtson arról, a fordítók miként igazítják a fordított szöveget a célközönséghez, illetve, elméleti hátteret nyújtson a pragmatika és a fordítástudomány kapcsolatáról. Ezenkívül felsorolni az átváltási műveleteket, valamint ismertetni, hogy a relevancia és a célközönség hogyan befolyásolja a fordító döntését.

Jelen dolgozatban megfogalmazott feladatok közé tartozik a pragmatika valamint a fordítás fogalmainak meghatározása a naprakész irodalmi források alapján. Emellett felvázolni az átváltási műveleteket, végül pedig kiemelni a fordító szerepét, a fordítói kompetenciát és a célközönséget a fordítás folyamatában.

Ennek megfelelően a jelen dolgozatban a *hipotézis* az volt, hogy a magyar és az ukrán nyelvű szövegek között különbségek vannak, amelyeket a célközönség háttérismerete és a relevancia indokol (a hipotézisről részletesebben a dolgozat 3. fejezetében olvashatnak).

A dolgozat *elméleti értéke* abban rejlik, hogy információkat gyűjt arról, hogyan befolyásolja a fordítás folyamatát a fordító döntése.

A dolgozat *gyakorlati értéke*, hogy rávilágít arra, hogy az újságcikkek helyi magyar és ukrán nemzetiségű olvasói hogyan tájékozódnak ugyanazokról az eseményekről, valamint felhívja a figyelmet a lehető legnagyobb fokú egyenértékűség elérésének fontosságára.

Számos hazai és angol nyelvű tudós foglalkozott a vizsgált témával. Olyan kutatók, mint Leech (1983), Levinson (1983), Sperber-Wilson (2002), Tátrai (2011), akik a pragmatikával kapcsolatos nézeteiket vitatták meg. Hasonlóképpen, olyan kutatók, mint Catford (1965), Crystal (2003), Klaudy (2009a), Heltai (2014), akik a fordítás fogalmát és a fordítás folyamatában felmerülő problémákat/aspektusokat vizsgálták. Emellett Gak (1993), aki a nyelvek szimmetriáját és aszimmetriáját vázolta fel, míg Blum-Kulka (1986), valamint Vinay és Darbelnet (1995), akik az aszimmetria által létrejött explicitációt és implicitációt vizsgálták. Emellett Gutt (2000) és Klaudy (2017a) is rávilágítottak arra, hogy a pragmatika és a fordítás miként kapcsolódik egymáshoz. Ezen kutatók és még sokan mások néhány kiemelkedő szempontot adtak hozzá a vizsgált problémával kapcsolatos mai tudáshalmazhoz.

A dolgozat első és második részét az irodalmi források elemzésének módszerével állítom össze. A diplomamunka elméleti részeiben szintézist készítek a témában megjelent alapvető művekről és az aktuális tudományos forrásokról. Az első részben osztályozást alkalmazok a pragmatika és a kontextus meghatározásához. A második részben osztályozást alkalmazok annak meghatározásához, hogy mi a fordítás és milyen típusú átváltási műveletek vannak. A rendszerezés és az általánosítás az egész dolgozatban használatos lesz, mivel ez elkerülhetetlen az adatok osztályozása során.

A dolgozat harmadik része a kutatást tartalmazza. A harmadik rész a kontrasztív elemzésre épül, amely a magyar forrás és az ukrán célszöveget hasonlítja össze. A szembeállításból kapott eredményeket diagramban és több táblázatban fogjuk ábrázolni.

Jelen dolgozat bevezetésből, három részből, összegzésből, ukrán nyelvű összefoglalóból, hivatkozási jegyzékből és függelékből áll. Az első részben a pragmatika és a fordítás kapcsolatát tárgyaljuk, különös figyelmet fordítva a kontextusra és a relevanciaelméletre. A második rész a fordítással foglalkozik, és felsorolja az átváltási műveleteket és a fordítási kompetenciát. A harmadik rész a kutatást tartalmazza.

1. A PRAGMATIKA ÉS FORDÍTÁS

A nyelv, mint tudjuk, alapvető szerepet játszik az életünkben, hiszen gondoljunk csak bele, milyen világban élnénk, ha nem tudnánk megérteni egymást. Gondoljunk csak arra, hogy mire vezetett az egymás megértésére való képtelenség Bábel tornyának történetében. A nyelv sok más dolog mellett segít nekünk abban, hogy megértsük egymást, megértsük a múltunkat, megtervezzük a jövőnket, kifejezzük érzéseinket, gondolkodjunk, kapcsolatokat építsünk, megértsük, kik vagyunk, és normális társadalmi életet éljünk. A nyelvnek ezen kívül sok más szerepe is van, és ezek mindegyike fontos szerepet játszik az életünkben. Az emberi nyelvet azonban eltérő tudományterületek prizmáján keresztül vizsgálhatjuk: a fonológia, a szintaxis, a szemantika és a pragmatika. A fonológia a nyelv hangrendszerével, a szintaxis a nyelv nyelvtanával, a szemantika a nyelv szavainak jelentésével, a pragmatika pedig azzal foglalkozik, a nyelvi jelek milyen szerepet töltenek be a kommunikáció során. Valójában mind a szemantika, mind a pragmatika a jelentéssel foglalkozik, de különböző módon. Míg a szemantika a szavak szó szerinti jelentését vizsgálja, addig a pragmatika a beszélő (vagy író) által közölt és a hallgató (vagy olvasó) által értelmezett jelentés tanulmányozásával foglalkozik. Következésképpen a pragmatikának több köze van annak elemzéséhez, hogy az emberek mit próbálnak kifejezni megnyilatkozásaik által, mint ahhoz, hogy a megnyilatkozásokban szereplő szavak vagy mondatok önmagukban mit jelenthetnek (Yule 1996: 3). Ezekből a szempontokból számunkra a pragmatika az, ami igazán számít, mivel tanulmányunk a fordítások pragmatikai aspektusainak vizsgálatán alapul. Ezért ebben a részben megkísérlek átfogó áttekintést adni a pragmatikáról és annak a fordítással való kapcsolatáról, elsősorban kognitív szempontból.

1.1 A pragmatika fogalmáról

A pragmatika kifejezést eredetileg Charles Morris pszichológus és filozófus alkotta meg az 1930-as években. E meghatározás szerint a pragmatika a nyelvi formák és a nyelvi formák használói közötti kapcsolat tanulmányozásaként, vagyis a nyelvhasználat sajátosságaival foglalkozó nyelvészeti részdiszciplínaként jelent meg (Morris 1938). A pragmatika mint a nyelvészet részterülete csak később, az 1970-es években jelent meg. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a nyelvészek a nyelvet matematikai vagy logikai szempontból próbálták megközelíteni. A hangsúly néhány olyan absztrakt elv felfedezésén volt, amelyek a nyelv mélyén rejlenek. Mindezt többnyire formális analízisre alapozták, amelyben a nyelvet formális eszközökkel próbálták leírni. Ezzel a nyelvészek és filozófusok elhanyagolták a

mindennapokban használt nyelvet, és ami a legfontosabb, elhanyagolták a nyelvhasználók szerepét. Ez a megközelítés nem fordított figyelmet azokra a jelenségekre sem, amelyek értelmezése a nyelvhasználat szempontjainak vizsgálatát igényelte. Mindez azonban az 1960-as és 1970-es években kezdett megváltozni, amikor a nyelvészek egyre nagyobb figyelmet kezdtek fordítani a pragmatikára, és különösen, amikor a fordítástudomány egyre nagyobb figyelmet kapott (Tátrai 2011: 11–12).

A fordítástudomány egy önálló interdiszciplináris tudományterület, amely a legtágabb értelemben vett nyelvi közvetítés folyamatával, eredményével és funkciójával foglalkozik, figyelembe véve az összes nyelvi és nyelven kívüli tényezőt, amely ebben az összetett folyamatban szerepet játszik (Klaudy 2017a: 11). A definíció három tényezőt emel ki: először is, a fordítástudomány a különböző szövegtípusok iránt érdeklődik; másodsor, nemcsak a végterméket, hanem azt a folyamatot is vizsgálja, amelynek során ez a termék létrejön; harmadszor, nemcsak az írott, hanem a beszélt szövegeket is vizsgálja. Kiemel egy másik lényeges szempontot is, hogy mivel figyelembe veszi a nyelven kívüli tényezőket, kiterjed az emberekre is, vagyis a szövegek termelőire/szerzőire, a lefordított szöveg célközönségére és a közvetítő szerepet betöltő fordítóra vagy tolmácsra, valamint az őket összekötő társadalmi, történelmi, földrajzi és kulturális kontextusra (Klaudy 2017a: 12). Így a modernebb felfogás szerint a pragmatika "a nyelvnek a felhasználók szemszögéből történő tanulmányozásának tekinthető, különösen az általuk hozott döntéseknek, azoknak a korlátoknak, amelyekkel a nyelv használata során a társas interakciókban találkozunk, valamint azoknak a hatásoknak, amelyeket nyelvhasználatuk a kommunikációs aktus más résztvevőire gyakorol" (Crystal, 1997: 301). Ez a felfogás magában foglalt olyan új elvek/szemléletmódok kialakítását, mint John L. Austin beszédaktus-elmélete, Paul Grice társalgási implikaturák elmélete, vagy Ludwig Wittgenstein nyelvi képelmélete, amelyek így mind nagy hatással voltak a pragmatika fejlődésére. (Tátrai 2011: 11–12). Ahogy Elizabeth Traugott (2008: 207) megállapítja: "ami az 1970-es években marginális volt, az mára központi jelentőségűvé vált".

A kontextussal részletesebben a pragmatika szakterületein belül foglalkoznak. Az idők során a pragmatika egyre fontosabb szerepet játszott a nyelvtudomány különböző területein. Különösen érdekes helyet szerzett a fordításban. Ahogy Ernst-August Gutt (2000: 116) megállapítja, a fordítás, mint kommunikációs aktus, a fordító értelmezésével jár együtt, amely figyelembe veszi a szöveg olvasójának kontextusát és ismereteit. A fordítás során a fordító a szöveg értelmezésének és a lehetséges/potenciális célközönséghez való viszonyának függvényében hoz döntéseket. Ennek eredményeképpen a fordítást nem csak a lexikai szint

befolyásolja; valójában a legtöbb fordítás nem egyszerű szóról szóra történő fordítási folyamat, amelynek egyetlen különbsége a két szöveg közötti két különböző nyelv bevonása. Ezért vannak bizonyos pragmatikai elvek, amelyeket figyelembe kell venni a sikeres fordításhoz. A pragmatika kulcsszerepet játszik a fordítástudományban, mivel lehetővé teszi számunkra, hogy a nyelvi rendszerek különbségein alapuló magyarázatokon túlmutatva az emberi tényezőre összpontosítsunk az átviteli műveletek magyarázatában. A fordítástudomány számára a pragmatika fogalmi apparátusa segíthet objektív magyarázatokat találni a korábban szubjektívnek tekintett fordítási döntésekre (Klaudy 2017a: 16).

Mindazonáltal, ahogy a pragmatika fejlődött, úgy fejlődtek magán a pragmatikán belüli különálló megközelítések is. Emiatt a pragmatikának formális és funkcionális megközelítései egyaránt léteznek. Érdekes itt megemlíteni Geoffrey Leech (1983) nevét, aki a pragmatikán belül elsőként három egyenlő területet különböztetett meg: általános pragmatika, pragmlingvisztika és szociopragmatika. Napjainkban azonban a pragmatikát a nyelvészek két szempontból vizsgálják (Tátrai 2013). Az egyik a szűkebb perspektívának tekintett angol-amerikai felfogás, a másik pedig a tágabb perspektívának tekintett kontinentális európai felfogás. Leegyszerűsítve, a szűk koncepció az implicit jelentésekkel, az információszerkezettel és a kijelentésértelmezés kognitív aspektusaival foglalkozik, míg a tágabb koncepció a nyelvhasználat társadalmi kontextusával. A szűkebb irányzat az analitikus filozófiához kapcsolódva a Morris által javasolt definíció szűkítésére és pontosítására törekedett. Ezt az elképzelést elsősorban Geoffrey Leech (1983), Stephen Levinson (1983), Dan Sperber – Deirdre Wilson (2002), Michael Perkins (2007), Mira Ariel (2010) támogatta. A másik felfogás képviselői ezzel szemben megtartották a Morris által javasolt tág definíciót, és számukra a pragmatika fő feladata nem csupán a kijelentések jelentésének értelmezése volt, hanem annak vizsgálata is, hogy milyen tényezők motiválták a nyelvhasználót a kijelentéseket alkotó szavak kiválasztásában, és milyen hatása volt e választásoknak. Ezt a koncepciót elsősorban Dieter Wunderlich (1972), Jacob Mey (1993), Jef Verschueren (1999) támogatta.

Mivel ez a munka az előbbi perspektívára épül, amely fontos szerepet tulajdonít a kontextusnak, a következő alfejezetben részletesen szemléltetjük azt.

1.2 A kontextus fogalmáról

Napjainkban számos nyelvész (Levison 1983, Leech 1983, Yule 1996, Horn 2006, Keith 2015) a pragmatikát olyan tudományágnak tekinti, amely a kijelentések jelentését vizsgálja, figyelmet fordítva a kontextusra, amelyben elhangzott/íródott. Levison (1983: 32) számára

a pragmatika "a nyelvi megértés olyan elmélete, amely figyelembe veszi a kontextust, hogy kiegészítse a szemantikának a jelentéshez való hozzájárulását." A szemantikával ellentétben a pragmatika nemcsak a mondatok előre meghatározott jelentését vizsgálja, hanem túlmutat azon, és megpróbálja vizsgálni azoknak az elemeknek a jelentését, amelyek kifejezetten nincsenek jelen a mondatban. De miért fontos a kontextus, merül fel a kérdés. Vegyük példának a következő mondatot: *Éhes vagyok*. Természetesen az egyén ezzel a mondattal kifejezheti, hogy éhes. De mit ért pontosan ez alatt? Ennek az egyszerű mondatnak több jelentése is van. Először is jelentheti azt, hogy az egyén egyszerűen éhes. Lehetséges azonban az is, hogy a feleség mondja ezt a férjének utalva ezzel arra, hogy vigye el egy étterembe; vagy mondhatja ez egy kisgyerek is az anyukájának, akit arra akar ösztönözni, hogy hamarabb készítsen ebédet. Amint tehát láthatjuk, egy mondatnak többféle jelentése lehet a szándéktól és a kontextustól függően.

1.2.1 A kontextus hagyományos értelmezése

A hagyományos megközelítés a kontextust a nyelv szemszögéből írja le. Ez a megközelítés a nyelvi egységek funkciójára helyezi a hangsúlyt. Mielőtt rátérnénk a lényegre, nézzük meg, mit jelent a nyelvi funkció. Simon Dik (1978: 87) szerint "a funkció kifejezést a kijelentésben szereplő összetevők pragmatikai, szemantikai vagy szintaktikai státuszára használjuk, amelynek következtében azok valamilyen szerepet töltenek be egymás számára és/vagy hozzájárulnak a kijelentés egészének funkcionalitásához". A funkcionalista elv abból indul ki, hogy minden egységnek megvan a maga funkciója a nyelvben. Úgy vizsgálja a nyelvet, hogy azt a nagyobb kijelentésegységeken belüli részstruktúrákra bontja - például a fonémák funkciója a szavakon belül, a szavak funkciója a mondaton belül, a mondat funkciója a szövegen belül stb. Rámutat arra, hogy a nyelvi rendszer elemei sajátos tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyek révén szerepet játszanak más elemek működésében. Míg a kognitív pragmatikai hagyomány főként a kijelentések mögötti logikai minták feltételeire koncentrálnak, addig a funkcionalisták a nyelv funkcionális természetét vizsgálják. Így Komisarov (1990: 10) a kontextust úgy határozza meg, hogy "a szöveg egyetlen darabja; az elemzésre kiválasztott szövegelem verbális környezete; szavak, nyelvtani formák és szerkezetek bizonyos halmaza, amelyben egy adott szó vagy más, egy szóval egyenértékű egység szerepel". Ebben az esetben annyiban különbözik a kognitív pragmatikai meghatározástól, hogy a hangsúlyt a nyelven kívüli tényezőkről a szemantikai és szintaktikai kérdésekre helyezi át. Ez alatt azt értjük, hogy a megközelítés képviselői a nyelvet kifejezetten funkcionális jellegű jelenségként írják le. John Searle (1969) olyan nézetet dolgozott ki, amelyben a nyelvet cselekvésformának tekinti, mikor

beszélünk, olyan dolgokat "teszünk", mint például kéréseket fogalmazunk meg, kijelentéseket teszünk, bocsánatot kérünk és így tovább. Ugyanezt a gondolatot fogalmazta meg Komisarov (1990: 10), aki szerint minden szöveg valamilyen kommunikatív funkciót lát el: bizonyos tényeket közöl, érzelmeket fejez ki, kapcsolatot teremt a kommunikálók között stb. Ezt a következő példákkal illusztrálja: *Az alma az asztalon van, Szeretem az almát, Kérem, adjon egy almát, Szereti az almát?* Bár mindegyik mondatban szerepel az alma szó, mégis más-más funkciót lát el. Egyébként a terület tudósai az emberi természetet "célvezéreltnek" írják le, mert az emberek mindent különleges céllal tesznek. Elismerik, hogy az emberek különböző nyelvi formákat használhatnak a jelentés kifejezésére különböző kontextusban a diskurzus formáiban, de hozzátézik, hogy jelentésüket előre meghatározott és tudatos céllal/funkcióval használják (Komisarov 1990: 10–12). Vegyük például a *Boldognak érzem magam* mondatot, amelyet feltehetően egy olyan diák mondott, akinek sikerült minden vizsgát sikeresen letennie. A funkcionalizmus szempontjából a *Boldognak érzem magam* mondat csak eszközként szolgál az érzelmi állapot kifejezésére. Ez alapján minden egyes kijelentésnek van egy speciális, előre meghatározott célja vagy funkciója. A funkcionalizmus szempontjából a nyelvi szerkezetek önmagukban értelmesek, és annak fényében értelmesek, hogy mire használják őket a tényleges helyzetekben. Más szavakkal, a kommunikációban a jelentésnek ez a nézőpontja a kijelentés nyelvi formája és az adott kijelentés kommunikációs funkciója közötti különbségtételre összpontosít a kommunikációs helyzetben. Az elemzők megszabadulnak a kontextustól bizonyos egyéni, átmeneti vagy ad hoc jellegzetességektől, amelyeket a kognitív pragmatikai szemlélet igenis figyelembe vesz.

1.2.2 A kontextus kognitív értelmezése

Az előző megközelítéssel ellentétben a kognitív megközelítés szerint a pragmatika "a kijelentések értelmezésében részt vevő általános kognitív elvek és képességek, valamint ezek kognitív hatásainak tanulmányozása" (Sperber– Wilson 1994: 85). A pragmatikai elmélet központi célja tehát az kell, legyen, hogy leírja azokat a mondat jelentésének ismeretén kívüli tényezőket, amelyek befolyásolják a kijelentések értelmezését (Sperber– Wilson 1994: 85). A kognitív pragmatika képviselői úgy vélik, hogy a nyelvi kifejezések és az általuk kifejezett referenciák közötti kapcsolat meghatározásakor figyelembe kell venni, hogy milyen körülmények között, valamint ki és hogyan használja ezeket a kifejezéseket. Ebben a tekintetben a kontextus fogalma egyszerre utal a kommunikáció körülményeire vonatkozó tudásrendszerre és e tudás alkalmazásának folyamatára. Joan Cutting (2002: 3) szerint a kontextusnak három típusa van:

1. A szituációs kontextus, az, amit a beszélők tudnak arról, amit maguk körül látnak.
2. A háttérismereti kontextus, amit egymásról és a világról tudnak.
3. A társszöveges kontextus, amit arról tudnak, amit mondtak.

A szituációs kontextus a közvetlen fizikai együttlét, az a helyzet, ahol az interakció a beszéd pillanatában zajlik. A háttérismereti kontextus két dologra vonatkozhat: 1) kulturális ismeretekre, amelyekkel a legtöbb ember rendelkezik fejben, az élet területein; vagy 2) interperszonális ismeretekre - a beszélők sajátos magánismeretére. A ko-szöveges kontextus magának a szövegnek a kontextusa, az úgynevezett ko-szöveg (Cutting 2002). Így elmondható, hogy a kontextus ismerete magában foglalja a szituáció ismeretét, beleértve a kommunikáció interperszonális, térbeli és időbeli viszonyait, valamint a világról való tudást, amely a kommunikáció tárgyához kapcsolódik. A pragmatikai vizsgálatok abból indulnak ki, hogy a kontextust megkülönböztetik a szituációtól, és központi fogalmuk a relevancia. A kognitív szemle képviselői szerint a kontextus inkább absztrakt és az elmében van, mint konkrét és a világban. A kontextus a külső körülmények belső mentális reprezentációja, tehát a szövegben megjelenő kontextus nem előre meghatározott, hanem a szituációban érintett személyek által létrehozott pszichológiai konstrukció (Tátrai 2011: 51). Ennek a pszichológiai konstrukciónak az alapját a résztvevői szerepek és a résztvevők fizikai, társadalmi és mentális világa képezi. A fizikai világ a résztvevők által érzékelt teret és időt jelöli, amelyben a diskurzus zajlik, a szociális világ a résztvevők társas kapcsolatait, a mentális világ pedig a résztvevők által egymásnak tulajdonított kognitív állapotokat tartalmazza. E tényezők alapján a résztvevők konstruktív tevékenység révén hoznak létre jelentést, amely a részükről mentális erőfeszítést igényel (Tátrai 2004: 490). Mint korábban említettük, ez a mentális erőfeszítés csak akkor sikeres, ha a befektetett energia releváns információval/tudással látta el a befogadót. A fordító szempontjából ez egy fontos szempont, amit figyelembe kell venni. A fordítással kapcsolatban az történik, hogy a fordító egy olyan szöveget olvas, amelynek értelmezéséhez kiválasztja az általa relevánsnak tartott jellemzőket, ami nem feltétlenül esik egybe a szerző választásával. Bár a lefordítandó szövegnek van szemantikai jelentése, a pragmatikai jelentés nem magában a szövegben van. A szövegben vannak értelmezési lehetőségek, amelyeket az olvasó (jelen esetben a fordító) a rejtett utalások és a szöveggel való interakciója segítségével valósít meg (Widdowson 1979). Illés Éva azt állítja, hogy a fordító által létrehozott szöveg "élettelen" marad, ha az olvasó nem ad értelmet neki a nyelvre és a világra vonatkozó háttértudásának aktiválásával (Illés 2011: 147). A fordító tehát ezt a jelentést adja át az általa létrehozott terméknek, amelyet konstruktív képességével konstruált (Lechner 2017: 77).

1.3 Relevanciaelmélet

A 20. század elejétől a közepéig a pragmatika egyetlen lehetséges megközelítése a kódmodell volt. A nyelvészek általánosan feltételezték, hogy a kommunikáció általában üzenetek kódolásából és dekódolásából áll. Feltételezték, hogy egy üzenet dekódolásához elegendő csak a kijelentések szemantikai jelentését kidolgozni. A pragmatikát ebben a tekintetben csak a nyelvtan kiterjesztésének tekintették. Sperber és Wilson (1994: 87) azonban amellet érvelt, hogy egy kijelentés megértéséhez több kell, mint pusztán az adott mondat szemantikai reprezentációjának visszanyerése: a mondatok szemantikai reprezentációi és a kijelentések által közölt gondolatok között szakadék tátong. A két kutató, Sperber és Wilson ezzel a nézettel megváltoztatta az akkoriban elterjedt meggyőződést, és a pragmatikai nézeteket a relevanciaelmélettel egy kicsit más szintre helyezte át.

A Sperbernek és Wilsonnak tulajdonított relevanciaelméletnem az első, ami megpróbált fényt deríteni a relevanciára a kommunikációban, hiszen egy másik nyelvész, Paul Herbert Grice munkáján alapul, aki az kooperációt, mint racionális viselkedést, a relevanciával, mint kommunikációs és társalgási orientációval vagy maximával kapcsolta össze (Grice 1975: 42). Grice szerint a sikeres kommunikáció alapja a jelentés, amely elsősorban pszichológiai jelenség, és csak másodsorban nyelvi. Számára a kommunikátorok jelentései az alapvetőek, és a mondatjelentések végső soron abból a szempontból elemezhetőek, hogy a beszélők mit gondolnak (Grice 1957, 1967). Ezeket a feltevéseket továbbfejlesztve a pragmatikába bevezette a társalgási maximákat is tartalmazó Együttműködési elvet (Grice 1975). Sperber és Wilson azonban relevanciaelméletükben (Sperber – Wilson 1986) Grice többszörös alapelvét egyetlenegyre - a relevanciára - redukálta. Gutt (1989) volt az, aki ezeket a nézeteket (The Relevance Theory) a fordítás tanulmányozására alkalmazta. Gutt (1989: 72) definíciója szerint a fordítás interlingvális interpretatív kommunikáció másodlagos kommunikációs helyzetben, amelyben a fordító kommunikál a másodlagos olvasóval. A fordítás fontos ismérve, hogy azáltal próbál releváns lenni, hogy hasonlít egy másik szövegre (Heltai 2009: 32).

Sperber és Wilson (1986) feltételezése szerint a kommunikáció „perceptuális” és „konceptuális” modulokból áll. A perceptuális modul magának a nyelvnek felel meg, amit hallunk és/vagy látunk a diskurzus során, míg a konceptuális modul az, amit fel is dolgozunk ebből. Ezáltal elképzelhető az a tény, hogy a diskurzus során bár észlelünk dolgokat, mégsem dolgozzuk fel azokat. A mondat nyelvi jelentése alap-interpretációt rendel a megnyilatkozáshoz, amely logikai formaként jelenik meg: ez fogalmak rendezett sorából áll, ahol a fogalmak a mondat összetevőinek felelnek meg. Ezekre a fogalmakra

úgy tekintettek, mint azon tudás halmazára, amelyet az egyén birtokol a világról. Ezáltal az egyén az adott megnyilatkozás jelentését úgymond a logikára támaszkodva felépíti a számára elérhető tudásból. Mivel az emberek általában a lehető legrelevánsabb jelenségekre figyelnek, hajlamosak arra, hogy a lehető legrelevánsabb reprezentációkat építsék fel ezekről a jelenségekről, és olyan kontextusban dolgozzák fel őket, amely maximalizálja a relevanciájukat (Sperber–Wilson 1994: 91). Az ember egy adott állítás jelentését úgymond logika alapján, a rendelkezésére álló ismeretekből, valamint más információkból, amelyeket Sperber és Wilson kontextusnak nevez, konstruálja meg. Ebben az értelemben a kontextus magában foglalhat bármilyen mentális reprezentációt – hiedelmeket, kétségeket, reményeket, kívánságokat, terveket, célokat, szándékokat, kérdéseket stb (Wilson 2016: 4). A kommunikátor már azzal, hogy igényt tart a közönség figyelmére, azt sugallja, hogy az általa kínált információ elég releváns ahhoz, hogy megérje a közönség figyelmét. A relevanciaelmélet szerint a kommunikáció során mind a beszélő, mind a hallgató feltételezi, hogy a másik beszélő megnyilatkozása releváns. A megnyilatkozás akkor releváns, ha megfelelő kontextuális hatást ér el ésszerű feldolgozási erőfeszítés mellett (Sperber–Wilson 1986: 158). Tehát egy információ akkor releváns, ha bizonyos módon kapcsolatba lép az ember világról alkotott feltételezéseivel (Sperber–Wilson 1994: 95). Ez az információfeldolgozási folyamat az úgynevezett kognitív környezetben zajlik, amely tartalmazza az adott személy világról alkotott előzetes ismeretanyagát. Az elmélet szerint egy információ csak akkor lesz releváns az olvasó számára, ha az olvasónak megéri befektetni a feldolgozásba az energiát, vagyis ez nem igényel túl nagy erőfeszítést a részéről. Heltai (2009: 16) megfogalmazásában a kommunikáció eszerint a felfogás szerint költség/haszon módon működik. Minél nagyobb a kontextuális hatás, és minél kisebb a feldolgozási erőfeszítés, annál relevánsabb a megnyilatkozás. A diskurzusban résztvevők az optimális relevanciára törekednek, amelyet a kontextuális hatás és a feldolgozási erőfeszítés dinamikus egyensúlya biztosít. Ez a feldolgozási erőfeszítés azonban a pontosságtól, a normák betartásától is függ. Ez azt jelenti, hogy ha a közölni kívánt üzenet a célnyelvtől nem megszokott módon van megfogalmazva, az nagyban hátráltathatja, esetleg olykor megakadályozhatja annak feldolgozását. A kommunikáció hatékonysága így nagyban attól is függ, hogy a beszélő/író megkönnyíti-e az értelmező feladatát. Ilyen könnyítés lehet a nyelvi normák betartása, pontosabb fogalmazás, vagy több információközlés az értelmező számára.

Ettől eltekintve tudni illik, hogy a kommunikáció hatékonysága és a nyelvi szabályok, illetve normák betartása között nincs mindig közvetlen kapcsolat, mivel olykor

képesek vagyunk megérteni olyan üzenetet is, amelyet nyelvtanilag vagy stilisztikailag rosszul kódoltak. A normáknak nem megfelelő kommunikáció azonban általában nagyobb feldolgozási erőfeszítést igényel, amelyet az olvasó/értelmező csak akkor fektet bele a dekódolási folyamatba, ha ez számára indokolt. Néha azonban bonyolíthatja a feldolgozási erőfeszítéseket az is, ha valaki többet mond, mint amennyire a másik félnek szüksége van. A felesleges extra információk csak meghosszabbítják a feldolgozást, de nem biztosítanak jelentős értéket az értelmező számára (Heltai 2005: 169).

2. A FORDÍTÁS FOLYAMATA GYAKORLATBAN

Az emberiség történetében az írott és szóbeli fordítások kulcsszerepet játszottak az emberek közötti kommunikációban, különösen a kereskedelem, az oktatás és a vallás tekintetében. A 20. század közepén az emberek még nagyobb igényt támasztottak a pontos és megfelelő fordításokra. Ez vezetett a fordítástudomány mint önálló tudományág megjelenéséhez, amely Holmes szerint "a fordítás és a fordítások jelensége köré csoportosuló problémakomplexummal" (Holmes 1988b, újraközölve 2004: 181) foglalkozik. Következésképpen bizonyos szempontból azt mondhatjuk, hogy a fordítástudomány mint tudományág arra próbál egyértelmű választ adni, hogyan lehet a fordítással kapcsolatos nehézségeket a lehető legkönnyebben leküzdeni. Bár ismereteink ma már sokkal szélesebb körűek, mint a korábbi évszázadokban, még mindig vannak olyan fogalmak és szempontok, amelyeket nem könnyű konkrétan meghatározni. Ilyen például a fordítás definíciója.

2.1 A fordítás fogalma

Crystal David (2003: 428) úgy véli, hogy a „fordítás” az az általános kifejezés, amivel azt fejezzük ki, amikor egy meghatározott nyelv (a forrásnyelv) kifejezéseit egy másik nyelv (a célnyelv) kifejezéseivel helyettesítjük be, történjék ez akár szóban vagy írásban. Mindmáig nem egyszerű egyértelműen meghatározni, hogy pontosan milyen elemeket kell szemügyre venni a fordítás definiálása során.

Az első ok az, hogy a fordítást két nézőpontból lehet vizsgálni: az egyik a fordítás mint termék (ennek a nézőpontnak a képviselői a szöveget vizsgálják, egy olyan szöveget, amely egy másik nyelvi szöveg megfelelője), a másik pedig a fordítás mint folyamat (ennek a nézőpontnak a képviselői azt vizsgálják, hogy mi történik a fordítás folyamatában). A helyzetet tovább bonyolítja, hogy még a nyelvészek sem jutnak konszenzusos válaszra. Egyes nyelvészek számára a fordítás művészet vagy mesterség, mások számára tudomány. Az egyik fél azt magyarázza, hogy állítása szerint művészet vagy mesterség, mivel minden jó fordítás a fordítók alkotói késztetésének kifejeződése. A másik fél szerint tudomány, mivel a folyamat technikai formáságai és bonyolultsága miatt. A második ok az, hogy maga a fordítás a nyelvészeti tudományágakon belül is különbözőképpen definiálható, különböző elméletek alapján.

Nyelvészeti szemszögből a fordítás nem más, mint jelentésátvitel, miközben a forrásnyelv elemeit helyettesítjük a célnyelv elemeivel. Az irányzat követőinek meglátása szerint fordításkor az azonosságra kell törekedni, vagyis arra, hogy a célszövegben a lehető

legnagyobb mértékben képesek legyünk reprodukálni a forrásszöveget formailag és tartalmilag. A törvényszerű megfelelésekre helyezték a hangsúlyt, főleg szavak, szószerkezetek, esetleg szintaktikai szerkezetek terén (Catford 1965: 20). Ennél a nézőpontnál fontos szerepet játszik a már említett azonosság, amit inkább nyelvészeti szemszögből próbáltak meg elérni. Ezáltal a fordítást olyan szövegnek tekintik, amely egyfajta „reprodukcója” egy eredetileg másik nyelven írott szövegnek, ahol ez a reprodukció összehasonlítható értékkel bír (House 2006: 344). Érdekes azonban megjegyezni, hogy két szöveg eltérő szinten lehet azonos, illetve eltérő. Ez főként arra a tényezőre vezethető vissza, hogy olykor nyelvektől függően komoly eltérések lehetnek a forrás- és a célnyelv rendszerében (például eltérő nyelvcsaládok esetén). Az ilyen eltérések lehetnek a fonológia/grafológiai eltérések is. Az eltérések ennél lényegesebb szintje a morféimák, mint legkisebb jelentést hordozó egységek, lexikológiai egységek, melyeket mondattá formálunk. Egy lexikai szó kiválasztásánál már szemügyre kell venni annak szemantikai jelentését is. A lexikai elemekből először is mondatokat, majd a mondatokból koherens egészet, szöveget alkothatunk (Lechner 2017: 75–76). Ez a megközelítés azonban nem foglalkozik a nyelven kívüli tényezőkkel, mint például a kultúrával, az emberek háttértudásával, vagy önmagában a szituációval, amelyben a szöveg létrejött, hanem a fordítást csak nyelvi szinten vizsgálja.

Ezzel szemben, ha kicsit kibővítjük látóterünket, és nem csak nyelvi szinten próbáljuk meg értelmezni a fordítást, akkor rájövünk, hogy ez a folyamat sokkal bonyolultabb, és sokkal több fontos komponensből áll, mintsem nyelvi elemekből. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint Klaudy Kinga (2009: 152) értelmezése, aki szerint a fordítás „írott forrásnyelvi szöveg megértésének (dekódolás), a forrásnyelvi szövegről a célnyelvi szövegre való áttérésnek (transzkódolás) és írott célnyelvi szöveg megalkotásának (kódolás) folyamata. A fordítás ezáltal nem szimplán egy helyettesítési folyamat, amely pusztán nyelvi szinten zajlik, hanem egy összetett folyamat, amely három fázisból áll: a szövegértésből, az átvitelből és a szövegalkotásból. A szövegértésre úgy is tekinthetünk, mint egyfajta analízisre, míg a szövegalkotásra mint a végső szintézisre. Az átvitel pedig az a komplex folyamat, amely során a fordító létrehoz egy új szöveget a célnyelven. Ian Williams (2005: 124) felhívja a figyelmet arra, hogy napjainkban a fordításra nem úgy tekintünk, mint egy másik szöveg hasonmására, hanem „független, autonóm, önállóan funkcionáló” szöveggént tekintünk rá. Mint láthatjuk, ez a szempont már számításba veszi a nyelven kívüli elemeket, sőt inkább arra fekteti a hangsúlyt az előző szemponthoz képest, és megpróbálja

beazonosítani a nyelvi, valamint a nyelven kívüli elemek funkcióit is (Cs. Jónás, 2014). Emellett a fordításra úgy tekintenek, mint egy céltudatos, tervszerű tevékenységre, transzkulturális interakcióra, ami arra irányul, hogy létrehozzanak egy célszöveget, ami megfelel a kijelölt céloknak, valamint a célközönségnek célzott körülmények között. Heltai (2014: 281 – 282) megfogalmazásában a fordítás így nem más „mint egy már létező, verbális formában kifejezett üzenet (szöveg) megismétlése ugyanazon a nyelven módosított nyelvi formában, vagy egy másik nyelven teljesen más formában azzal a céllal, hogy az üzenet tartalma és funkciója hozzáférhetővé váljon más kognitív környezettel rendelkező és/vagy más nyelvet vagy nyelvváltozatot beszélők számára.” Ebben az értelmezésben a fordítás fő célja, hogy a fordító sikeresen közvetítse az üzenetet annak a célközönségnek, amelynek kognitív környezete több szempontból eltérő lehet. Mindemmellett, ahogy azt Lechner Ilona (2017: 73) is megjegyzi, a célszöveg aktuális formája a tervezett céltől függ, nem pedig kizárólag a forrásszöveg struktúrájától. Ez a szemszög jóval nagyobb hangsúlyt fektet az úgynevezett nyelven kívüli tényezőkre, mint például a célnyelvi valóság, a befogadói horizont, a kulturális emlékezet, a fordítói koncepció, amelyek explicit módon ugyan nincsenek benne a szövegben, de mégis fontos szerepet játszanak a fordítás folyamatában.

2.2 A fordítás folyamata pragmatikai szempontból

A translatorikus rendszer ismerete elengedhetetlen annak érdekében, hogy pontosan tudjuk hogyan zajlik a fordítás. Ez a rendszer magába foglalja azokat az elemeket, amelyek kulcsfontosságúak a fordítás során. Banćzerowski Janusz (2000: 389) szerint a translatorikus rendszer a következő elemekből áll:

1. ábra: A translatorikus rendszer

(Banćzerowski 2000: 389)

ADÓ → A-SZÖVEG → FORDÍTÓ → B-SZÖVEG → VEVŐ

Banćzerowski (uo.) kijelenti, hogy „a translatorika fő figyelmének a fordítóra kell összpontosítania, mivel ő tölti be a központi szerepet a rendszerben”. A hermeneutika egyik nagy alakja, Gadamer, Hans-Georg (2003: 429) szerint „minden fordító interpretátor”, akinek a tudatában születik meg a szöveg értelme. Ebből kifolyólag a fordítás produktuma attól függ, hogy a fordító hogyan értelmezte a forrásszöveget. A fordítás folyamatára ezért úgy is lehet tekinteni, mint egyfajta párbeszédre, amelyet a fordító folytat a forrásszöveggel,

amelyen később majd a célnyelven létrehozott célszöveg alapszik (N. Tóth 2004: 39). Mindazonáltal a rendszer további elemei, mint például az adó és a vevő, ugyancsak fontosak a végeredmény minősége szempontjából.

A következő alpontokban részletesen foglalkozunk azzal, hogy milyen szerepet tölt be a fordító (a közvetítő), valamint a vevő (a célközönség) a fordítási rendszerben. Taglaljuk még továbbá azt is, hogy mi tartozik bele egy fordító kompetenciájába, illetve szemléltetünk néhány kompetencia modellt is.

2.2.1 A fordító szerepe a fordítás folyamatában

A fordításhoz a két nyelv ismerete elengedhetetlen és kulcsfontosságú. Ettől eltekintve egy fordító emellett számos más tulajdonsággal kell rendelkezzen, ami felruházza őt a fordítás folyamatának kivitelezésére (Crystal 2003) Jelen alpontban megpróbálunk kielégítő választ adni arra, mégis milyen fordítói tulajdonságokkal és tudással rendelkezhet egy fordító.

Először is szögezzük le, hogy a fordítás időigényesége miatt a fordítónak rettenetesen türelmesnek kell lennie, aki élvezzi azt, amit csinál. Szövegtől függően a fordításnak lehetnek olyan aprólékos elemei, amelyek akár órákat vehetnek igénybe a fordító részéről, mire megtalálja a megfelelő helyettesítő elemet. Erre a tényezőre Szöllösy Judit (2007: 10) is felhívja a figyelmet, aki úgy véli, hogy „egy jó fordítónak élveznie kell, bármennyire is furán/ellentmondásosan hangzik ez, a kimerítő vesződések az aprólékos részletekkel”. Természetesen annak érdekében, hogy a fordító képes legyen megtalálni, és helyettesíteni ezeket az elemeket, nem csak türelmesnek és kitartónak, hanem jártasnak kell lennie mind a két nyelvben. Ezalatt azonban nem felületes jártasságot értünk, nem elég csak szimplán jól beszélni a két nyelvet, hanem a fordítónak alaposan ismernie kell annak rendszerét. Többek között olyan rendszerek és szabályok ismereteire gondolunk itt, mint a morfológia, szintaktika, stilisztika, és pragmatika. Mindemellet Crystal, David (2003: 428) felhívja a figyelmet arra, hogy „a fordítónak nemcsak a forrásnyelvet kell alaposan tudnia: jól kell ismernie azt a szakterületet is, amelyhez a lefordítandó szöveg tartozik, s éreznie a szöveg keltette társadalmi, kulturális és érzelmi konnotációkat, hogy megfelelően ültethesse át őket a célnyelvre”. Természetesen mindezt nem könnyű kivitelezni. Először is vessünk egy pillantást arra, hogy miért nehéz szimplán csak a szakterületi nehézségekkel megbirkózni. A fordító gyakran találkozhat olyan esetekkel, ahol a háttértudása a fordítás kivitelezéséhez hiányosnak bizonyul. Ez sok esetben akkor fordulhat elő, amikor a

fordító olyan szakszöveget kell lefordítson, amelyek szakterületében egyáltalán nem, vagy csak felületesen jártas. Ilyen esetekben Szöllősy Judit (2007: 10) arra bátorítja a fordítókat, hogy ne féljenek utánanézni a hiányos vagy esetlegesen nehezen érthető információknak, és használják az internet és/vagy könyvek által biztosított tudást arra, hogy pótolják a hiányos háttértudásukat. Emellett megjegyzi, hogy „a háttér alapos ismerete ragasztóként szolgál, amely összetartja a fordítást, alapvető tartalommal látja el és tekintélyt kölcsönöz neki” (Uő, 2007: 11). Mindamellett, hogy a fordítónak ismernie kell a szakterületet, amelyben a forrásszöveg keletkezett és létezik, jól kell ismernie azt a kultúrát, amely meghatározó szerepet játszik a célnyelvi közönség világnézetében. Crystal, David (2003: 429) úgy véli, hogy „a fordító célja, hogy amennyire a körülmények megkövetelik vagy engedik, az eredetihez hű szöveget állítson elő, amely azonban olyan, mintha a célnyelven íródott volna.” Ahogy azt Klaudy Kinga (2012: 137) is megjegyezte, a fordító kulturális filterként funkcionál, vagyis kiszűri az idegenséget a fordított művekből. Ez azonban a fordító részéről megköveteli azt a képességet, hogy felismerje az úgynevezett „idegent” a forrásszövegben, és olyan elemmel helyettesítse azt, amely a célközönség számára nem lesz szembetűnő. Szöllősy Judit az ilyen specifikus helyzetekben azt javasolja, hogy ha az elem nem rendelkezik kulcsfontosságú szereppel a szövegben, akkor a fordító hagyja inkább ki; ellenkező esetben, ha ez egy jelentős eleme a szövegnek, amely nélkül a szöveg nem lenne teljes, vagy nem lenne érthető az olvasó számára, azt javasolja, hogy változtatások által próbálja meg átültetni azt a célközönség nyelvére. Sok esetben ez az átültetés sokkal könnyebben kivitelezhető, ha a fordító tisztában van azzal, miként lehet imitálni a forrásszöveg kulturális hatását. Ehhez sok esetben segítséget nyújt az, ha a fordító jártas és rendszeresen olvas a célnyelven különféle típusú szövegeket, amelyek segíthetnek olykor áthidalni egy „hogyan mondjuk ezt a másik nyelven” problémát (Szöllősy 2007: 13).

Mindazonáltal, hogy a fordító betölti a fent említett szerepeket, a fordító egy transzlatorikus rendszer központi részét is képezi, amelyet a 2. ábra szemléltet.

2. ábra: A fordítás paradigmája

(Szöllősy 2007: 29)

**SZERZŐ → SZÖVEG I → OLVASÓ → SZERKESZTŐ → FORDÍTÓ →
II. SZÖVEG OLVASÓJA → SZÖVEG II → HALLGATÓSÁG**

Szöllősy Judit (2007: 29) kiegészíti Bančerowski (2000: 389) rendszerét, így a 2. ábra értelmezése szerint a fordító több szempontból is központi szerepet játszik. Először átolvassa a célszöveget, amely által kap egy összképet a szövegről, annak értelméről. Másodszor beazonosítja a fontos és kevésbé fontos elemeket, amelyek átültetődnek vagy lemorzsolódnak a fordítás során. Harmadszor megfelelő döntéshozatal által, figyelembe véve a nyelvek közötti különbségeket valamint a célközönséget, átülteti a forrásnyelv elemeit és értelmét a célszövegre. Mindemellet, az új szöveg első olvasója szintén a fordító. A döntéshozatalok mennyiségéhez és minőségéhez nagyban hozzájárul a fordító kompetenciája is. Makkos – Robin (2012) kutatása kimutatta, hogy a fordítói kompetencia jelentősen befolyásolja a fordító által kivitelezett műveleteket. Megállapításuk szerint minél magasabb a fordítói kompetencia, annál nagyobb az átváltási műveletek aránya. Mindemellet a kutatásból az is kiderült, hogy a fordító kompetenciája a műveletek típusát és minőségét is befolyásolja, épp úgy, ahogy a forrás- és a célnyelv normarendszere is. Ennek függvényében a következő pontokban részletesen kitérünk a célközönség és a fordítási kompetenciára is.

2.2.2 A célközönség szerepe a fordítás folyamatában

Általánosságban elmondható, hogy a diskurzus során, legyen az dialogikus vagy monologikus megnyilatkozás, mindig van egy adó, vagyis aki megnyilatkozik, és mindig van egy vevő, aki befogadja a megnyilatkozást (Tátrai 2004: 483). A fordító épp abban segít, hogy a célközönség megértse azt a megnyilatkozást, amit alapján egy másik nyelven fogalmaztak meg. Itt azonban közrejátszik az a szempont is, amit Zachar Viktor (2012: 270) is megfogalmaz „a forrásnyelvi szöveg szerzője nem foglalkozik azzal a ténnyel, hogy másodlagos közönség számára (is) hoz létre üzenetet – ezt meghagyja a nyelvi közvetítőnek.”. Vagyis az a tény, hogy a célközönség megérti-e a lefordított szöveget, nem másról, mint a fordító személyétől függ, pontosabban az ő erőfeszítésétől. Ehhez azonban az is szükséges, hogy a fordító figyelembe vegye a célközönséget, amely nem egy homogén csoport. Ettől eltekintve, az azonos társadalmi csoportba tartozó célközönség megközelíthetőleg hasonló ismereteket birtokol a világról, az adott témáról, illetve az adott nyelv kultúrájáról. Tehát ha a fordító általánosságban véve figyelembe veszi a célközönséget, azok megközelíthetőleg hasonló módon fogják az üzenetet értelmezni (Zachar 2012). Tátrai (2004: 486) erről úgy vélekedik, hogy a fordítónak három fontos szempontot kell figyelembe venni: a résztvevők fizikai, szociális, és mentális világát.

A fizikai világot az a tér-idő viszonyrendszer alkotja, amelyet mind a megnyilatkozó, mind a befogadó észlel, érzékel maga körül. A tér határozza meg, hogy hol játszódik az adott cselekvés, míg az idő segít az olvasónak eldönteni mikor játszódik az. A térbeli viszonyoknál fontos odafigyelni az alak/háttér viszonyrendszerre, miszerint általában a kisebb, kevésbé szembetűnő dolog, vagyis az alak elhelyezkedését viszonyítjuk a nagyobb, szembetűnőbb, mozdulatlan dolog, vagyis a háttér elhelyezkedéséhez. Az időviszonyoknál pedig érdemes odafigyelni arra, hogy a megnyilatkozás ideje és a befogadás ideje között eltérések lehetnek, amelyek kihatással vannak a térvizonyok értelmezésére is. A fizikai világ mellett közrejátszik még a szociális világ is, amelyben az adott nyelv beszélői élnek. Ez magába foglalja a résztvevők társadalmi, valamint egymásra és más harmadik személyekre való utalások viszonyait is. Itt a fordítónak érdemes szemügyre venni a megfelelő nyelvi megoldások kiválasztását az alapján, hogy alárendelt, fölérendelt vagy éppen egyenrangú viszonyban, formális vagy informális, távoli vagy közeli kapcsolatban van-e azzal, akihez, illetve akiről beszél. Ehhez mindenekelőtt ismerni kell a célnyelv kultúráját, hogy a fordító képes legyen helyesen eldönteni, hogy az adott szituációban (például megszólításokban tegezés vs magázás) mi a megfelelő, és mi nem. A harmadik fontos tényező, amit a fordítónak figyelembe kell venni a célközönséggel kapcsolatosan a mentális világ. A mentális világ a résztvevők mentális állapotát jelzi, amelyhez olyan tényezők tartoznak, mint a személyiség, érzelmek, hiedelmek, vágyak, motivációk, szándékok. Ezen a tényezők nagyban befolyásolják azt, ahogy az olvasó, azaz a célközönség értelmezni fogja a szöveget (Tátrai 2004: 486-489).

2.3 Átváltási műveletek

A nyelvek közötti aszimmetria kétségtelen tény, amelyre akkor derül fény, amikor azok fordítási viszonyba kerülnek (Klaudy, 2013). Vegyük például az angol és az orosz nyelvet. Mint tudjuk, az oroszban van nyelvtani nem, míg az angolban nincs, ami tehát jelentős különbség a két nyelv között. A nyelvek közötti aszimmetria fogalmát egy orosz nyelvész, Vladimir Gak vezette be először 1993-ban. Gak a fordításban álló egységeket két kategóriára osztotta: léteznek izomorf egységek, amelyekre a szimmetria jellemző, illetve allomorf egységek, amelyekre az interlingvális aszimmetria jellemző. Az izomorf egységek azonos jelentéssel rendelkeznek, vagy azonos pozícióval jellemezhetők a másik nyelv rendszerében. Az allomorf egységek ezzel ellentétben nem rendelkeznek azonos jelentéssel, pozíciójuk a

másik nyelv rendszerében eltérő (Gak, 1993: 33). Hogy világosabbá tegyük, mit jelent a két fogalom, nézzük meg közelebbről az alábbi táblázatot (lásd 1. táblázat).

1. táblázat: Nyelvek közötti szimmetria és aszimmetria

(Gak, 1993: 33)

	Nyelvek közötti szimmetria			Nyelvek közötti aszimmetria		
Nyelvek	Orosz	Magyar	Angol	Orosz	Magyar	Angol
Lexikai egység	яблоко	alma	apple	насыпать	önt	pour (liquid)
	человек	ember	man	лить	önt	cast, mould (metal)
	стол	asztal	table	жарить	süt	bake (bread/cake)
	братъ	vesz	take	печь	süt	roast (meat)
	белый	fehér	white	топить	süt	grill (food using a grill)
Grammatikai kategória	Egyes szám, többes szám, jelen idő, főnévi igenév			aspektus, főnévi igenévi rendszer, személyes névmás neme		

Gak világosan felvázolja, hogy milyen különbségek lehetnek a nyelvi egységek között, de ami a fordítástudomány számára még érdekesebb, az a fordítási műveletekben megfigyelhető aszimmetrikus viszony. Gak megközelítésében a nyelvi egységek közötti aszimmetria/szimmetria egy statikus fogalom, amely inkább a nyelvvel, mint a fordító tevékenységével hozható összefüggésbe. Mindez azonban az idők során megváltozott. Az 1970-es évek közepétől kezdve a fordítástudomány egyre inkább a fordítók stratégiáival foglalkozott, nem pedig a szövegek tulajdonságaival, és a nyelvészek inkább a fordított szövegek jellemzői alapján vontak le következtetéseket a fordítók viselkedéséről, mint a nyelvi különbségekről (Klaudy 2001). A fordítás modern megközelítéseiben bekövetkezett változás például olyan felfedezésekhez vezetett, mint Blum-Kulka (1986) Explicitation Hypothesis (Explicitációs hipotézis) vagy Vinay és Darbelnet (1995) Explicitation and Implication Strategies (Explicitációs és implikációs stratégiák).

2.3.1 Explicitálás és implicitálás

Az explicitáció és az implicitáció fogalmát Jean-Paul Vinay és Jean Darbelnet (1995) vezették be a fordítástudományba. Meghatározásukban az explicitáció egy olyan átváltási művelet, amely során a fordító explicitebben (pl. érthetőbben, nyíltabban, több szóval) fejez ki valamit a célszövegben, mint ahogy az a forrásszövegben volt. Az implicitáció ennek a műveletnek az ellentéte, amikor a fordító valami explicitet a forrásszövegből impliciten (pl. rövidítéssel, kihagyással) fejez ki a célszövegben (Vinay–Darbelnet 1995: 344). Vinay és Darbelnet eredeti értelmezését kibővítve Klaudy Kinga (1999: 15–16) az explicitációt nemcsak tudatos döntéseken alapuló fordítási műveletként értelmezte, hanem figyelembe vette a fordításban érintett nyelvek közötti rendszerszintű különbségeket is, amelyek az explicitációt/implicitációt sok esetben kötelező és automatikus műveletekké teszik. Klaudy (2018b: 8) értelmezése szerint az átváltási művelet egy „összefoglaló terminus mindazokra a rendszerszerű és rutinszerű műveletekre, amelyeket fordítók azért fejlesztettek ki, hogy leküzdjék a fordítás folyamatában alkalmilag együtt funkcionáló nyelvek lexikai és grammatikai rendszerének, nyelvhasználatának és kulturális kontextusának különbségeiből fakadó nehézségeket.” Az explicitációs műveletek közé tartozik a lexikai konkretizálás, lexikai felbontás, lexikai betoldás, grammatikai konkretizálás, grammatikai felbontás (felemelés vagy kicsomagolás), és grammatikai betoldás. Az implicitációs műveletek közé pedig lexikai generalizálás, lexikai összevonás, lexikai kihagyás, grammatikai generalizálódás, grammatikai összevonás (lesüllyesztés vagy begöngyölítés), és grammatikai kihagyás műveletek tartoznak (Klaudy 2001: 372–373). Ennek megfelelően tipológiájában, amely egyaránt alkalmazható az explicitációs és az implicitációs műveletekre, az átváltási műveleteket négy fő kategóriába sorolja (Klaudy, 1999):

- **Kötelező:** olyan művelet, amelyek elvégzése nélkül a fordító nem kapna helyes célnyelvi mondatot/szöveget. Ebben az esetben a fordítónak nincs választási lehetősége, mindenképp el kell végezze azt. Elsősorban az ún. “hiányzó kategóriák” indokolják az effajta műveleteket. Ilyen hiányzó kategória lehet a grammatikai nem, amely a magyar nyelvvel ellentétben a legtöbb indoeurópai nyelvben megtalálható. Ide sorolhatjuk még a névelőket ukrán-magyar viszonylatban, illetve a prepozíciókat indoeurópai nyelvekről magyar nyelvre való fordításakor. Mindemellett kötelező művelettel jár a személyes névmások fordítása is, amelyeket ugyan nem sorolhatunk a hiányzó kategóriába, hiszen a magyar nyelvrendszerben is megtalálhatjuk őket, azonban lényegesen eltérnek sok indoeurópai nyelvhez képest abban, hogy nem jelölik a személy nemét (Klaudy, 1999: 9).

- **Fakultatív:** a fordító inkább nyelvhasználati különbséget próbálja korigálni, illetve a nyelvi elvárásoknak próbál megfelelni azáltal, hogy végrehajtja az adott átváltási műveletet. Fennáll a választás lehetősége a fordító részéről, a művelet elvégzése nélkül is helyes mondatot alkotna a célnyelvben. A kötelező kategóriával ellentétben nem automatikusak, ebből kifolyólag legtöbbször inkább a rutinos fordítók végzik el őket, míg a kezdő fordítók sokszor elsiklanak fölöttük a hiányos rutin miatt. Ezek a műveletek lehetnek szószintűek, mondatszintűek vagy szövegszintűek. Szószintű fakultatív explicitáció lehet például idéző igék konkretizálása indoeurópai nyelvekről magyarra való fordításban (pl. *said* → *mormogta, dörmögte, kiáltott fel, suttogta* stb). Mondatszintű fakultatív explicitáció gyakori példája az indoeurópai nyelvek főnévi és igenévi szerkezeteinek önálló mondategységként való fordítása magyar nyelvre. Végezetül szövegszintű fakultatív explicitációként tekinthetünk például kötőelemek és nyomatékosító szavak betoldására a mondatok között, ami világosabbá teheti a cselekményt, vagy a visszautalások és előreutalások explicitálása (Klaudy, 1999: 11–12).

- **Pragmatikai:** a fordító ezzel a művelettel a forrásnyelvi és célnyelvi olvasók kulturális háttérismeretét próbálja közelebb hozni egymáshoz. Jellegzetességében hasonlít a fakultatív műveletekhez, annyi különbséggel, hogy ennek a kategóriának nem nyelvi, hanem nyelven kívüli okai vannak. Főként reáliák (pl. ételek, italok, pénzek, mértékegységek, intézmények, stb) fordításakor szükséges ilyen műveletek alkalmazni. Erre azért van szükség, mert a legtöbb esetben a reálik nem szolgáltatnak elegendő, vagy egyáltalán nem szolgáltatnak semmilyen információt a célközönség számára. Ilyen esetekben célszerű magyarázó betoldást alkalmazni (Klaudy, 1999: 12-13).

- **Fordításspecifikus:** olyan művelet, amit a fordítás/fordító természetében kereshetünk. Sem nyelvi, sem nyelven kívüli okokkal nincs összefüggésben, a fordító a kontextusra támaszkodva próbálkozik egyértelműsíteni az információt (Klaudy, 1999: 13). Az explicitációs, illetve implicitációs műveletek vizsgálatakor, Klaudy (2001: 375) arra hívja fel a figyelmet, hogy a kötelező jellegű explicitáció esetén szimmetrikus viszony figyelhető meg, vagyis ha a fordító egyik irányba explicitációs műveletet hajt végre, az automatikusan az ellenkező irányba implicitációs műveletet von maga után. Ezeket a műveleteket kétirányú műveleteknek nevezi (Klaudy 2001: 377). A fakultatív explicitációs, azaz egyirányú műveletek esetén viszont megállapítása szerint az aszimmetria nagyobb arányban fordul elő (Klaudy 1999: 14). Ezekre a következtetésekre alapozta meg az aszimmetria hipotézist, amely kimondja, hogy amennyiben a fordítónak van választási lehetősége, úgy az inkább az explicitebb, konkrétabb formákhoz fog

ragaszkodni, vagyis explicitációs műveletet fog végrehajtani, mintsem az implicitebb, tágabb értelemmel bíró formákhoz, vagyis implicitációs műveleteket (Klaudy 2001: 376).

2.3.2 Honosítás és idegenítés

Amint azt korábban említettük (lásd 2.2.1. A fordító szerepe című alfejezetben), a fordítók kulturális szűrőként működnek, azaz nemcsak nyelvi, hanem kulturális közvetítők is. Ezért rendelkezniük kell bizonyos stratégiákkal, hogy áthidalják a különböző kultúrák közötti szakadékokat, vagy legalábbis közelebb hozzák őket egymáshoz. Ilyen fordítási műveleteket ír le például Lawrence Venuti (1995) a honosítás/idegenítés dichotómiájában. Ezt a két technikát a nyelvpárok beszélői közötti kulturális távolság minimalizálására (honosítás) vagy megtartására (idegenítés) fejlesztették ki. Venuti szerint a fordításnak két lehetséges módja van: vagy a fordító a lehető legtávolabbra helyezi a szerzőt, és az olvasót közelíti hozzá; vagy ugyanezt teszi az olvasóval, és a szerzőt közelíti hozzá (Venuti 1995: 42). Az előbbi azt jelenti, hogy az olvasó érezze a szövegben a nyelvi és kulturális különbségeket, míg az utóbbi ennek az ellenkezőjét jelenti, vagyis az idegen kultúrát közelebb hozza a célkultúrában az olvasóhoz. Felmerül a kérdés, hogy van-e jellegzetes irányultsága a domesztikációnak és az elidegenítésnek? Összefügg-e ez az irányultság a nyelvek és kultúrák közötti távolsággal? Összefügg-e a két nyelv és kultúra kisebb-nagyobb státusza, azaz a "kisebb nyelvi kultúrák" és a "nagyobb nyelvi kultúrák" viszonyával?

Feltételezhető, hogy a domesztikáció jellemzően a kevésbé elterjedt nyelvekből a szélesebb körben beszélt nyelvekbe történő fordításokra jellemző, pl. az ukránból az angolba, az idegennyelvűség pedig a szélesebb körben beszélt nyelvekből a kevésbé elterjedt nyelvekbe történő fordításokra, pl. a spanyolból vagy angolból az ukránba. A kisebb nyelvekből a nagyobb nyelvekbe történő domesztikáció feltételezett oka talán azzal függhet össze, hogy a célközönségnek korlátozott ismeretei vannak a forráskultúráról. Emiatt a fordítónak extra erőfeszítéseket kell tennie, hogy olyan szöveget alkosson, amelyet a célközönség megért. A meghonosítás esetében ennek az lehet az oka, hogy a szélesebb körben beszélt nyelvekből történő fordítás fő funkciója a célközönség fogalmi és kulturális horizontjának tágítása, új gondolatok és új fogalmak bevezetése a célkultúrába, így elkerülhetetlen a forrásnyelvi fogalmak és szavak bevezetése a célszövegbe (Klaudy 2017b). Jó példa erre az idegennyelvűségre a globalizáció és az információs technológia fejlődése miatt más nyelvekben különböző angol szavak megjelenése (*szoftver, òïàüèï, hardver, ÷àüü, internet*) a 21. század elején. Klaudy (2017b: 32) szerint a fordítások esetében a kapcsolat szimmetrikusnak tekinthető azzal a feltétellel, hogy a kisebb nyelvből a nagyobb nyelvbe való

domesztikációval párhuzamosan a másik irányú idegennyelvűsítés is végbemegy. Ezzel szemben, ha a domesztikáció a minor nyelvből a major nyelvbe nem párhuzamosan zajlik az ellenkező irányú elidegenedéssel, akkor a kapcsolat aszimmetrikusnak tekinthető. Ez utóbbi fogalmat kulturális aszimmetriának nevezzük. Érdeemes megjegyezni, hogy bár a kulturális különbségek kétségtelenül hatással vannak a fordításra, és fordítási problémákat okozhatnak, a kulturális aszimmetria nem egyenlő a kulturális különbségekkel. A kulturális aszimmetria nem egyszerűen a kultúrák közötti különbség, hanem az információs csatornák egyirányú forgalma vagy legalábbis a kultúrák közötti kiegyensúlyozatlan kommunikáció. Ebben az értelemben az egyik kultúra kisugárzónak tekinthető, mivel saját kulturális vívmányait sugározza ki és terjeszti széles körben, míg a másik kultúra befogadó, mivel mások kulturális vívmányait internalizálja, ami nem jelenti az eredetiség és a kreativitás hiányát (Klaudy 2015: 74-75). Így az aszimmetriahipotézis (Klaudy 2001: 375), amely szerint a fordítók általában az explikációt választják az implikációkkal járó műveletek helyett, a nyelvi szintről a kulturális szintre is kiterjeszthető: a fordítók, ha van választási lehetőségük, inkább a honosító műveleteket részesítik előnyben az idegenítő műveletekkel szemben.

2.4 Fordítási kompetencia

A fordítástudományt régóta foglalkoztatják azok a kérdések, hogy mitől lesz egy fordító jó fordító, milyen készségek, milyen tudás, milyen képesség szükséges ahhoz, hogy a fordító a lehető legjobb szöveget hozza létre a célnyelven. Önálló tudományágként a fordítástudomány a különböző kompetenciákra az 1980-as években kezdett figyelni, népszerűvé azonban csak az 1990-es évektől vált azok kutatása. Ennek többek között az volt az oka, hogy a múltban meglehetősen hosszú ideig a fordítást nyelvoktatási módszerként használták, és a fordításoktatást a nyelvoktatás részének tekintették. A korai kutatások a fordítási kompetenciát a nyelvi kompetenciához kötötték, amit főként Noam Chomsky, Dell Hymes és David Taylor munkássága befolyásolt (Kovalik Deák, 2013). 1990-2000 között történt meg a nagy elszakadás, amikor a fordítástani tanulást elkezdik önállóan kezelni elkülönítve azt a nyelvtanítástól (Pym, 2011). Az első fordítási kompetencia modellek (pl. Bell, 1991; Neubert, 1994; Kiraly, 1995; Hurtado Albir, 1996a, 1996b) hangsúlyozták, hogy a fordítási kompetencia több, mint a nyelvi jellegű kompetenciák tömkelege; különböző alkotóelemekből áll (pl. nyelvi és nyelven kívüli ismeretek, dokumentációs készségek, eszközhasználati képesség, átviteli kompetencia); illetve, hogy a fordítói kompetencia különféle ismeretekből, képességekből, készségekből, attitűdökből áll (Hurtado Albir, 2015).

A fordítási kompetenciát az elsők között Wilss Wolfram (1976) határozza meg, aki szerint a fordítási kompetencia annak az összességére, amit a fordító két nyelven tud. Szuperkompetenciaként tekint rá, amelybe a hallás-, a beszéd-, az olvasási és az íráskészség egyaránt beletartozik. Ezzel párhuzamosan, Brian Harris (1977) a fordítási készségre úgy tekint, mint egy természetes adottságra, ami a kétnyelvű gyerekeknél a "természetes fordítás" („natural translation”) során alakul ki. Werner Koller (1979) pedig úgy határozza meg, mint a két nyelven birtokolt kompetenciák egyszerre történő működtetésének képességét. Wilss meghatározása kulcsfontosságú jelentőséggel bír, főként a későbbi, tovább gondolt 1982-es meghatározása, amely már figyelmet szentel a forrásnyelvi szövegelemzés és célnyelvi szövegalkotási képességnek, megalkotván ezzel a későbbi komplex modellek alapját (Kovalik Deák, 2013: 31-32). A fordítási kompetencia definiálásában azonban sem akkor, sem napjainkban nem alakult ki egységes meghatározás a kutatók között, amit Campbell Stuart (1991) már akkor azzal magyarázott, hogy az eddigi különböző szerzők által összeállított kompetencia modellek eltérő célra fókuszálnak, ezáltal másképp is határozzák meg a kompetencia fogalmát. Némely kompetencia modell a nyelvi készségekre, nyelvi alapokra fektette a hangsúlyt (pl. Neubert, 1994; Hatim–Mason 1997), míg mások inkább a fordítói szakma és annak elvárása felől közelítették meg ezt a kérdést (Presas, 1997; Kautz, 2000). Voltak azonban olyanok is, akik inkább pedagógiai céllal, empirikus kutatásokra alapozva próbálták meg meghatározni a fordítói kompetencia fogalmát („Pym minimalista modellje” 1991; A PACTE-csoport első fordításikompetencia-modellje 1998; Göpferich modellje 2009). A definiálás komplexitásában, valamint eltérő jellegében azonban számos más tényező is szerepet játszik, így többek között a fordítástudomány rohamos fejlődése, annak interdiszciplinaritása, a fordítói szakma fejlődése, illetve az intézményesített fordítóképzés sajátos szempontjai (Kovalik Deák, 2013). Vessünk egy pillantást arra, hogy az utóbbi kategória, vagyis, akik empirikus kutatásokra alapozták nézeteiket, miként definiálták a fordítási kompetenciát.

Antony Pym (2003: 489) meghatározása szerint a fordítási kompetencia egy olyan képesség, amely egyrészt lehetővé teszi a fordító számára egy adott forrásnyelvi szöveg egynél több lehetséges célnyelvi megfelelőjének létrehozását, másrészt lehetővé teszi a megalkotott változatokból az egyetlen lehetséges célnyelvi változat gyors és tudatos kiválasztását. A fordításra nem nyelvészeti, és nem is kereskedelmi jelleggel tekint, hanem problémamegoldó folyamatként kezeli azt.

A barcelonai PACTE fordítócsoporthat a fordítási kompetenciát úgy definiálja, mint azon „ismeretek és készségek rendszere, amely lehetővé teszi, hogy az egyén fordítani tudjon”

(PACTE 2000: 100). A modell olyan ismeretek és készségek köré építi a fordítási kompetencia fogalmát, amelyek nélkülözhetetlenül fontos szerepet játszanak a fordítás kivitelezésében. Mivel talán ez rendelkezik a legtöbb empirikusan alátámasztott kutatással, jelen tanulmányban ezt a kompetencia modellt részesítjük előnyben. Ebből kifolyólag a későbbiekben részletesen szemléltetjük a kompetencia modell elemeit.

Susanne Göpferich (2009: 184) meghatározása alapjaiban nem tér el a PACTE meghatározásától, viszont kibővül azáltal, hogy nagyobb hangsúlyt fektet a technológiai vívmányokra, tendenciákra feltehetően az időbeli különbség és a technológia fejlődése miatt.

Christiane Nord (2011: 28) funkcionista meghatározása szerint a fordítási kompetencia magában foglalja a fordításhoz szükséges képességek, tudás és készségek hatékony alkalmazását a használható célnyelvi szöveg létrehozása érdekében.

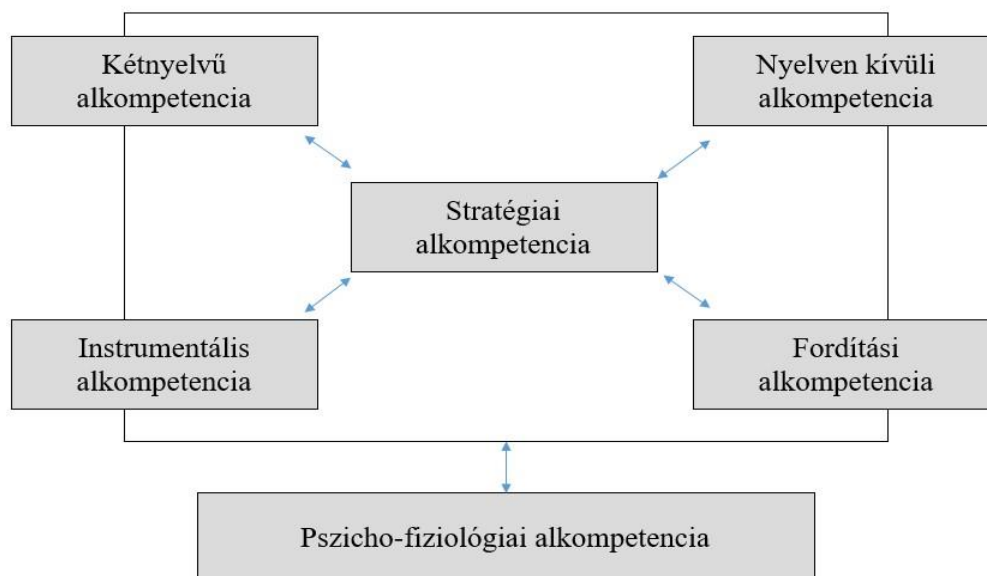
Az eltérő meghatározásoktól eltekintve abban biztosak lehetünk, hogy a kompetencia és annak fejlesztése napjainkban kiemelt szerepet játszik a fordítás gyakorlata és annak oktatásában. Knausz Imre (2009: 77) úgy véli, hogy „kompetenciafejlesztés nélkül egyszerűen semmiféle műveltséget nem tud közvetíteni az iskola.” A következő bekezdésben részletesen bemutatjuk a PACTE csoport által létrehozott kompetencia modellt, amely főként pedagógiai irányzatú, és Európában számos felsőoktatási intézményben és képzésben alkalmazzák.

A barcelonai PACTE (Process in the Acquisition of Translation Competence and Evaluation) elnevezésű kutatócsoportot 1997-ben alakult meg azzal a céllal, hogy a fordítási kompetenciát vizsgálja írott fordításokban. Amikor a csoport elkezdte a kutatásait a témában, "nem létezett általánosan elfogadott, empirikus kutatások által alátámasztott fordítási kompetencia modell" (PACTE, 2017: xxvi). Ebből kifolyólag a csoport azt a célt tűzte ki, hogy összegezze a fordítóképzés pedagógiai kritériumait (fordítási kompetencia elsajátítása) és kutatások alapján részletesen jellemezze a hivatásos fordítókat (fordítási kompetencia) (Mohammad és mtsi. 2015). A főként nyelv-orientált megközelítésekkel szemben a PACTE első fordítási kompetencia modellje jóval komplexebb volt az akkor már meglévő elosztásoknál. A fordítási kompetenciára folyamatkompetenciaként tekintettek, amely így a fordításhoz szükséges tudásrendszert foglalja magába. Erre alapozva a fordítási kompetenciát 6 alkompetenciára osztják (PACTE, 2003).

1. Kétnyelvű alkompetencia – alapvetően olyan folyamatokra és eljárásokra vonatkozó tudás ('procedural knowledge'), amely lehetővé teszi a fordítónak a két nyelven való kommunikációt.

2. Nyelven kívüli alkompetencia – általános tudás a világról, illetve speciális szaktudás, amely lehetővé teszi a fordított szöveg értelmezését. Ide sorolhatjuk a két nyelv kultúrájának ismeretét, a lexikális tudást, továbbá a tárgyi ismeretet.
3. Fordítási alkompetencia – olyan ismereteket foglal magába, amelyek közvetlen módon szükségesek a fordításhoz. Ilyen lehet a fordítási egységtípusok (szavak, szó szerkezetek, mondatok, stb), automatikus folyamatok (explicitálás/implicitálás), módszerek vagy eljárások (körülrírás, kihagyás, betoldás), valamint esetleges fordítási problémák, illetve a fordítási piac (az ügyfelek, megbízások, célközönség stb) ismerete.
4. Instrumentális alkompetencia – a dokumentációs források és a fordításhoz használt információs és kommunikációs technológiák (szótárak, enciklopédiák, elektronikus korpuszok, keresők stb.) használatához kapcsolódó ismeretek.
5. Pszicho-fiziológiai alkompetencia – kognitív és pszichomotoros képességek (észlelés, figyelem, kitartás, pontosság, kritikus gondolkodás, motiváció, a kreatív és logikus gondolkodás, az analízis és a szintézis képessége).
6. Stratégiai alkompetencia – az alkompetenciák közül a legfontosabb, mivel garantálja a fordítási folyamat hatékonyságát, illetve kiemelt szerepet játszik a felmerülő problémák megoldásában.

3. ábra: A PACTE fordítási kompetencia modellje¹
PACTE (2005: 610)

A fentiekből kitűnik, hogy a fordítási kompetencia deklaratív és operatív tudáshalmazokra épül. A PACTE-csoport kutatásai szerint a professzionális és a kezdő fordító elsősorban az operatív

¹ Az eredeti ábra szövegének fordítását a szerző végezte.

tudás tekintetében különbözik egymástól. Egy, a kognitív pszichológia eredményeire alapozott megállapítás szerint a szakértők az adott szakterületre vonatkozó deklaratív tudásukat procedurális (operatív) tudássá alakítják, még hozzá úgy, hogy a saját területük jellemző problémáira adott leghatékonyabb válaszlépéseket megismerve gyűjtik és automatizálják a különféle stratégiákat (Kovalik Deák 2013: 35).

3. A KUTATÁS BEMUTATÁSA

A teljes szakdolgozat elkészítése két évet vett igénybe, amelyből a második évet az empirikus kutatással töltöttem. Az empirikus kutatás során két nyelven (magyar és ukrán) vizsgáltuk a <https://karpatalja.ma> hírportálon megjelent újságcikkeket. A magyar nyelvet forrásnyelvnek, az ukrán nyelvet célnyelvnek tekintettük. A kutatás fő célja annak vizsgálata volt, hogy milyen pragmatikai különbségek figyelhetők meg a fordított szövegekben.

A kutatás során a következő kérdések merültek fel:

- Milyen változásokkal jár, ha a fordító figyelembe veszi a célközönséget?
- Hogyan érvényesül a relevanciaelmélet a fordításban?
- Milyen műveletek dominálnak az ukrán szövegekben?

A téma vizsgálata során a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- a) Az ukrán fordítások kevesebb explicitációs műveletet tartalmaznak, mint implicitációs műveletet, mivel az ukránok többet tudnak a kárpátaljai magyarságról.
- b) Feltételezzük, hogy az az ukrán fordítások sokkal tömörebbek és sokkal rövidebbek lesznek, mint az eredeti forrásszöveg.

A fent említett hipotézisek cáfolására vagy igazolására, valamint a kutatás kérdések megválaszolása érdekében empirikus kutatást végeztünk el. A kutatás során összehasonlító elemzést alkalmaztunk. A dolgozat következő részeiben a jelen tanulmány szempontjából releváns információkról számolunk be.

3.1 A kutatás módszere

A következő alfejezetekben a kutatási folyamat módszertanával kapcsolatos megfontolásokat ismertetjük. Annak érdekében, hogy a kutatás módszertana világosabbá váljon, az egyes kulcsfontosságú pontokat külön alfejezetekre bontottuk, hogy az olvasó számára könnyebben érthető legyen.

3.1.1 A kutatás tervezése

Az MA képzés első évén kezdtem el érdeklődni az újságfordítás-elemzés iránt, amikor első alkalommal jelentkeztem a Zrínyi Ilona Szakkollégiumra. Mivel a tájékozottság fontos tényező az életemben, és mivel nemzetiségemnél fogva magyar vagyok, aki ukrán középiskolába járt, de angol szakos hallgatóként tevékenykedik, úgy gondoltam, érdemes lenne megvizsgálni, milyen különbségeket találhatunk a helyi újságcikkekben attól függően,

hogy ki a célközönség. Ennek megfelelően választottam ki a hírportált is. A kutatás alapjául a <https://karpatalja.ma> újságcikkek szolgáltak.

3.1.2 A vizsgált korpusz és kutatási eszközök

Jelen kutatásban a <https://karpatalja.ma> online hírportál 20 egymástól független újságcikkét vizsgáltuk. A korpusz a 20 cikk, illetve ezek ukrán nyelvű fordításai révén összesen 40 cikket tartalmaz. Bár a cikkek konkrét témája nem volt előfeltétel, a kiválasztott cikkek többsége Kárpátalja, pontosabban a kárpátaljai magyarság kulturális vagy politikai életével foglalkozik. Az újságcikkeket mint kategóriát azért választottuk, mert viszonylag sokan olvassák naponta a híreket. Éppen ezért úgy gondoltuk, érdemes lenne megvizsgálni, hogyan tájékozódik egy magyar és egy ukrán olvasó ugyanarról a témáról. Az eltérő háttértudás valószínűleg a fordított termékekben is tükröződik. Az összehasonlítást a Microsoft Word és a Microsoft Excel segítségével végeztük. Mindkettőt azért választottuk, mert ingyenes és könnyen használható. Ráadásul az MS Excel használata egyszerűbb módot biztosított az eredmények táblázatainak létrehozására és szerkesztésére, mint bármely más rendelkezésre álló alkalmazás.

3.1.3. A kutatás menete

Az kutatás legelső lépése a vizsgálat alá vonandó cikkek meghatározása volt. Ennek megfelelően húsz cikket választottunk ki. A megfelelő cikkek kiválasztása után a második lépés a cikkek letöltése volt egy Microsoft Word dokumentumba. Ezután a következő lépés a mondatok kiválasztása és egyenkénti másolása volt az MS Excel celláiba. Így mindhárom szöveg egymás mellett volt látható, ami megkönnyítette az elemzést. Az utolsó előtti lépés a forrásszöveg és a célszövegek közötti pragmatikai különbségek azonosítása volt. Végül pedig az utolsó lépés az volt, hogy ezeket a különbségeket táblázatba foglaltuk, hogy világos képet kapjunk ezekről a különbségekről.

3.1.4. Adatelemzési módszerek

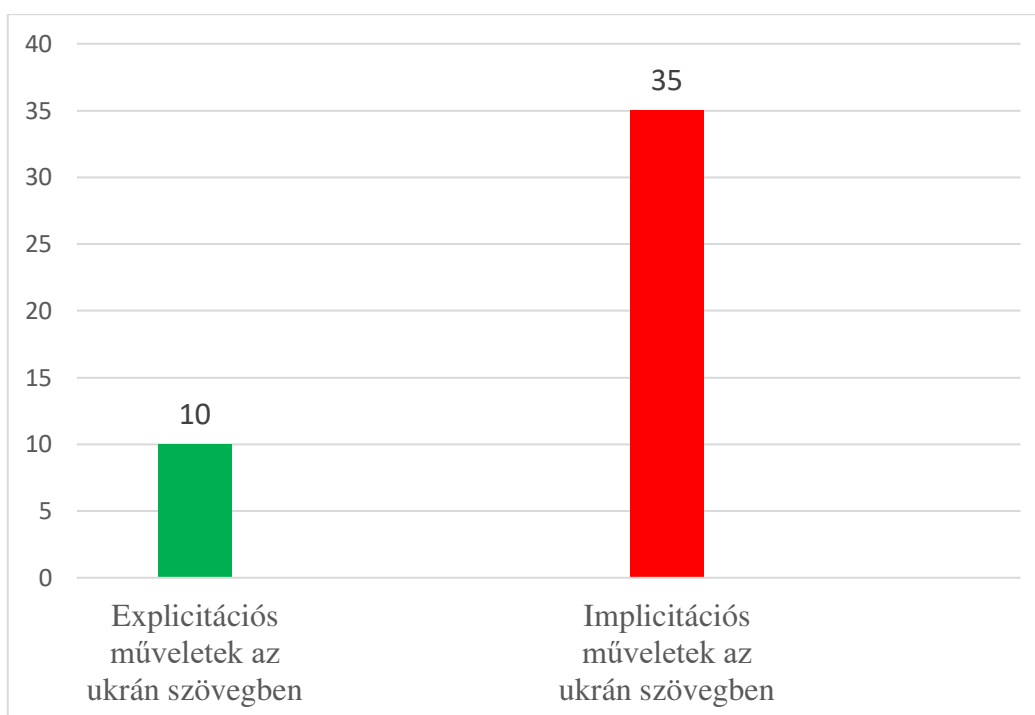
A jelenlegi kutatásban analitikus leíró módszert alkalmaztunk. Az elemzést hagyományos módon közelítettük meg, azaz nem használtunk külön nyelvi adatelemző alkalmazást. A pragmatikai különbségeket Klaudy (2021) kategorizálása alapján azonosítottuk. Eszerint a pragmatikai átváltási műveletek éppen akkor válnak szükségessé, amikor két nyelv, két kultúra kerül szembe egymással. Ez különösen a reáliák, azaz olyan tárgyak és azok nevének fordításakor szembetűnő, amelyeknek a célnyelven nincs ekvivalense vagy eltérő

konnotációjuk van (pl. intézmények, címek, szervezetek stb.). De ide tartozhat minden olyan fogalom is, amely inkább egy adott kultúrára jellemző.

3.2. Eredmények

Hús cikk, illetve azok ukrán fordításai elemzése után megállapíthatjuk, hogy összesen tíz olyan átviteli művelet volt, amikor a fordító a pragmatikai jelentést explicit módon, azaz explicitációval, és harmincöt olyan művelet, amikor a fordító a pragmatikai jelentést implicit módon, azaz implicitációval ültette át a célnyelvre. A 4. ábrából azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az implicit műveletek messze meghaladják az explicit műveletek számát.

4. ábra. Explicitálás és implicitálás az ukrán és az angol fordításokban

A fordításokban talált eltéréseket a következő kategóriákba soroltuk: rövidítésekkel kapcsolatos műveletek, személyekkel és személyek címeivel kapcsolatos műveletek, helyszínekkel kapcsolatos műveletek. Ezeket a kategóriákat a következő alfejezetekben mutatjuk be.

3.2.1 Rövidítésekhez kapcsolódó átváltási műveletek

A hús cikk közül nyolcban találtunk mozaikszavakat. Összesen nyolc alkalommal került sor olyan átviteli műveletre, amely a mozaikszavak explicitálására vagy implicitálására irányult. Ezek közül a műveletek közül két olyan eset volt, amikor a fordító explicitációt alkalmazott. Az explicitációra vonatkozó példákat a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat: Mozaikszavak explicitálása (letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Cikk 10.	A KMPSZ többes tagsága... nevében...	Від імені тисяч членів Закарпатського угорського педагогічного товариства (далі ЗУПТ)
Cikk 12.	...több mint 2400 kiadványát, köztük új fejlesztésű tankönyveket tartalmaz – közölte az Emberi Erőforrások Minisztériuma (Emmi) kedden az MTI -vel.	...понад 2400 публікацій від сорока видавництв, у тому числі й новостворені підручники- про це розповіли у вівторок Угорська телеграфна агенція (МТІ) та Міністерство Гуманних Ресурсів (ЕММІ).

Az elemzés ugyanakkor azt is kimutatta, hogy nem minden esetben történt magyarázat a fordító részéről, amikor egy mozaikszóval találkozott. Ezzel összhangban hat olyan esetet találtunk, amikor a fordító implicitálást végzett. A példákat a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat: Rövidítések implicitálása (letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Cikk 2.	Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma...	затверджені наказом МОН України...
Cikk 2.	A Nemzeti Felsőoktatási Minőségbiztosítási Ügynökség [...], melyek szerint Ukrajna Biztonsági Szolgálatának nincs hatásköre az oktatási programok....	Обґрунтовані зауваження членів НАЗЯВО [...] у СБУ в сфері акредитації освітніх програм....
Cikk 2.	Május elején a Nemzeti Felsőoktatási Minőségbiztosítási Ügynökség egy levelet küldött a Rákóczi-főiskola részére...	На початку травня НАЗЯВО направило лист інституту...

Cikk 18.	Anatolij Poloszkov, a Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció vezetője elmondta, hogy...	Голова Закарпатської ОДА, Анатолій Полосков зазначив..
Cikk 18.	Jurij Szadvári, a Munkácsi Állami Agráripari Koledzs igazgatója köszöntötte a jelenlévőket.	Присутніх привітав Юрій Садварі, директор Мукачівського фахового коледжу НУБіП України.
Cikk 19.	[...]Magyarország Beregszászi Konzulátusával és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséggel (KMKSZ) közösen idézte fel az eseményeket.	Цього року PCS разом із Консульством Угорщини в м. Берегово та КМКС нагадали про події.

3.2.2 Személyekhez és titulosokhoz kapcsolódó átviteli műveletek

Ebben az alfejezetben olyan átviteli műveleteket gyűjtöttünk össze, amelyek vagy személyek konkretizálására irányultak, vagy valamilyen módon személyekhez kapcsolódtak. Összesen két esetben volt explicitáció, és tíz esetben implicitáció. Összesen két eset volt (mindkettő explicitáció, lásd 4. táblázat), amely személyek konkrétabb megnevezésére vonatkozott, három eset (mindegyik implicitáció, lásd a 5. táblázat), amely személyek címére vonatkozott. Ezen kívül hét olyan esetet találtunk, amikor idézetekkel és nevekkel kapcsolatos műveletet hajtottak végre (mindegyik implicitálás, lásd a 6. táblázatot), bár ezek csak félig illeszkednek ebbe a kategóriába, mert esetükben nem mindig van közvetlen kapcsolat konkrét személyekkel.

4. táblázat: Személyek konkretizálása (letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Cikk 6.	Szijaártó Péterrel találkozik Kuleba Kárpátalján	Кулеба запросив очільника МЗС Угорщини на Закарпаття
Cikk 7.	Koszorúzással adóztak Dobó István emléke előtt Szerednyén	Покладанням вінків вшановували пам'ять Іштвана Добо, одного з найбільших героїв Угорщини, в селі Середне

A fordításokban volt néhány példa arra is, hogy egy bizonyos titulus teljesen kimaradt a célszövegből. Ezek a titulusok utalhatnak beszédet mondó személyekre vagy más jelentős személyekre. Ennek következtében három olyan esetet találtunk, amikor a titulusok nem kerültek át célszövegre (lásd 5. táblázat).

5. táblázat: Titulusok implicitálása (letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Article 9.	Követte a Nagy Fejedelmet. Áldozatot hozott a saját népéért...	Він вірно слідував за ним . Він приніс чимало жертв заради власного народу...
Article 9.	[...] csendes koszorúzással emlékeztek meg az aranysarkantyús vitézről és feleségéről [...]	[...] відбудося покладання вінків та вшановування пам'яті [...]
Article 14.	[...] műsorát tekinthette meg [...], melyet a nemrég Kossuth- díjjal kitüntetett Dr. Diószegi László néprajzkutató, koreográfus rendezett.	[...] виступ угорських шкіл регіону, організований нещодавно нагородженим етнографом і хореографом, доктор Ласло Діосегі.

Végül hét olyan esetet találtunk, amikor egy konkrét idézet vagy név implicit módon szerepelt az ukrán szövegben. Két esetben egy idézet kimaradt az ukrán szövegből, öt esetben pedig egy bizonyos név implicit módon szerepelt. Az eredményeket a 6. táblázat mutatja be.

6. táblázat: Idézetek és nevek implicitálása

(letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Cikk 4.	A magyar forradalom... győzelem a vereségben, mindörökre egyike marad azoknak a ritka eseményeknek, amelyek visszaadják az embernek önmagába vetett hitét, és emlékeztetik... sorsa értelmére, az igazságra”. (Raymond Aron)	–()–
Cikk 15.	A szerelmes Balassi – jótékonysági est Beregszászban	Благодійний вечір у м. Берегово
Cikk 17.	„Hass, alkoss, gyarapíts...” – a magyar kultúra napját méltatták Ungváron	День угорської культури в м. Ужгород
Cikk 18.	A közelmúltban a Rákóczi-főiskola infrastruktúrája egy újabb épülettel bővült, melynek átadóját az ünnepség keretén belül tartották.	На урочистому заході відбулася передача нового корпусу закладу.

Cikk 18.	A korszerűsítés Magyarország Kormánya támogatásával a “Kárpátaljai magyar bázisiskolák felújításának támogatása”...	Модернізація була реалізована у 2019-2021 роках за підтримки уряду Угорщини...
Cikk 19.	[...] a Sodró táncegyüttes és a színház közös, közel egyórás műsorát láthatták az érdeklődők „Idegenben keserűbb a sírás...” címmel.	[...] мали змогу побачити майже годинну програму театру та танцювального гурту Шодро.
Cikk 20.	[...] a színpadon Ung-vidéki népzenei együttesek és néptáncsoportok mutatkoztak be. Színpadra lépett a Csüllő néptáncegyüttes, a Csipkés együttes, a Rusznaki, a Rumenok vokálegyüttes, a Haklirka táncegyüttes és a Sodró.	[...] на сцені виступили колективи народної музики та народних танців з округу Унг.

3.2.3 Helyszínekhez kapcsolódó fordítási műveletek

Az alfejezet utolsó szakaszában láthatjuk azokat az átviteli műveleteket, amelyek meghatározott helyszínekhez kapcsolódtak. Ennek eredményeképpen három olyan esetet azonosítottunk, amikor explicitációt alkalmaztak, hogy több háttérinformációt biztosítsanak egy adott helyszínről, és három olyan esetet, amikor implicitációt alkalmaztak, ami így kevésbé pontos képet eredményezett. Az implicitációk mindegyike részleges vagy teljes kihagyásokat tartalmazott.

7. táblázat: Helyszínek explicitálása (letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Cikk 16.	Festő vagyok és pedagógus...	Я живописец з Ужгорода , і по фаху художник-педагог...
Cikk 17.	A zenekar munkáját Ukrajnában és az anyaországban is elismerték.	Робота гурту була визнана і в Україні, і в Угорщині .
Cikk 20.	A megyeszékhelyen gróf Bercsényi Miklós, [...] szellemiségét elevenítették fel.	В Ужгороді шанували пам'ять графові Берчені Міклошу [...].

Ettől eltekintve, nem minden egyes helyszín volt explicitálva, mivel három olyan eset volt, amikor a fordító részben vagy teljesen kihagyott egy adott helyszínt (lásd a 8. táblázat).

8. táblázat: Helyszínek implicitálása (letöltve: <https://karpatalja.ma>, lásd Függelék)

CIKK SZÁMA	FORRÁSNYELV	UKRÁN FORDÍTÁS
Cikk 5.	Az 1944-es légitámadás áldozataira emlékeztek Beregszászban	Вшанували пам'ять жертв радянського авіаудару 1944 року
Cikk 5.	Először [...] a Vérke-parti város köztemetőjében gyűltek össze az emlékezők....	Спочатку гості зібралися на громадському кладовищі...
Cikk 14.	II. Rákóczi Ferenc születési évfordulójának méltatása [...] ünnepi felvonulással kezdődött, mely a kultúrházról indult, majd a borsi kastély előtti Rákóczi-szobornál folytatódott.	Святкування річниці народження Ракоці ІІ традиційно розпочалося святковою ходою.

3.3. Eredmények értelmezése és megvitatása

Mivel a forrásszöveg és a fordított szöveg két különböző nyelvi és kulturális környezethez tartozik (Gutt 1998: 46), a célszövegekben a várakozásoknak megfelelően eltéréseket találhatunk. Általánosságban elmondható, hogy a rövidítések fordítása során történt explicitációs és implicitációs műveletek egyaránt. Egyes esetekben a fordító a jelentések konkretizálását alkalmazta, míg más esetekben a fordító változatlanul hagyta a mozaikszót. A legtöbb esetben a személyekkel kapcsolatos háttérinformációkat a fordító átültette az ukrán célszövegre. Ugyanakkor a kultúra-specifikus és/vagy irreleváns titulusok nem kerültek fordításra. A helyszínek tekintetében voltak olyan esetek, amikor az ukrán szöveg fordítója több információt adott meg, mint az eredeti szöveg. Amikor azonban ezeket a helyszíneket nem tartották fontosnak a cselekvések szempontjából, a fordítók kihagyták vagy általánosították őket. Ez azt tükrözi, hogy amikor a fordítók figyelembe veszik a különböző célközönségeket, a célszöveg a jelentés szempontjából vagy bővül, vagy szűkül. Ha a fordító úgy véli, hogy az információ releváns lesz a célközönség számára, és megéri az értelmezéssel járó erőfeszítést, akkor a szöveg bővül, míg az ellenkező esetben a szöveg a szöveg szűkül. Következésképpen láthatjuk, hogy a relevanciaelmélet nagy hatással van a fordítók döntéseire és ezáltal a fordítási folyamatra, ami a végtermékben is tükröződik.

Az elemzések során találkozhatunk különböző szövegrészletekkel. Hogy könnyebb legyen megkülönböztetni őket, jelzéseket használtunk: az eredeti forrásszöveg jelöléséhez [ST]-t használunk, míg az ukrán szöveg [TT 1] jelölést alkalmazunk.

3.3.1 A mozaikszavakhoz kapcsolódó átváltási műveletek értelmezése

Juliane House értelmezése szerint a célszöveg "kettős kötődéssel". Egyrészt a forrásnyelvi kultúrához kapcsolódik, másrészt pedig a "befogadó nyelvi kultúra kommunikatív feltételeihez" (1997: 29), azaz a célnyelvi kultúrában általában megfigyelhető kommunikációs konvenciókhoz és normákhoz. Ezt a következő rövidítésekkel szeretnénk illusztrálni: *KMKSZ*, *CBY/SZBU*, *KMPSZ*, *MOH*, *ОДА*.

A Kárpátalja politikai életével kapcsolatos mozaikszavak magyarról ukránra történő fordításakor a fordító nem alkalmazott konkretizálást. Ez tükröződött az ukrán célszövegben is (lásd a 2. táblázat 1. cikk, 3. cikkek), mivel az ukrán szöveg ugyanúgy átvette a mozaikszavakat a forrásszövegből. A fordító feltehetően abból indult ki, hogy nem szükséges a *KMKSZ* és az *UMDSZ* rövidítéseket pontosítani, mivel ezek Kárpátalja-szerte ismertek. Ezzel szemben látható, hogy a fordító konkretizálást alkalmazott a *KMPSZ* mozaikszó esetében (lásd a 2. táblázat 10. cikk), amely nem annyira elterjedt/ismert, mint az

előzőek. Míg az előző esetekben a fordító a megfelelő kontextuális hatást pontosítás nélkül is elérte, a *KMPSZ* mozaikszó esetében szükségesnek érezte, hogy jelentéskiegészítést illesszen be.

Bár a Magyar Távirati Irodára utaló *MTI* mozaikszó a forrásszövegben implicit volt, mint látható, az ukrán célszövegben explicitté vált. Azzal, hogy a fordító további jelentéstartalommal látta el, megkönnyítette a célközönség számára az értelmezést, hiszen nem kellett keresgélnie, hogy mit is jelent.

Bár akadtak példák a mozaikszavak explicitálására, az implicit műveletek aránya mégis magasabb volt az újságcikkek fordításaiban. Az elemzésből látható, hogy az mozaikszavakra vonatkozó implicitációs műveletek a magyar → ukrán fordításokban dominánsabbak voltak. Ha megvizsgáljuk ezeket az eseteket, akkor azt láthatjuk, hogy egy kivételével minden esetben olyan mozaikszavakkal történtek implicitálások, amelyek ismerősek az ukrán célközönség számára. Ha általában az ukránok nyelvhasználatát nézzük, akkor azt látjuk, hogy az intézmények nevével kapcsolatban inkább mozaikszavakat használnak. Számukra ezek a rövidítések elegendő információt nyújtanak, míg egy helyi magyar olvasó számára talán nem. Ezért a magyar forrásszövegben ezek a szavak explicitek maradnak.

3.3.2. A személyekhez és titulusokhoz kapcsolódó átviteli műveletek értelmezése

Mivel a forrásszöveg és a célszöveg olvasói eltérő háttérismerettel rendelkeznek, a fordítónak gyakran explicitációt kell végeznie, amivel így "további kontextuális részletekkel látja el a céloolvasót" (Gutt, 1998: 52). Ennek alapján három olyan példát szeretnénk bemutatni, ahol a fordító a célközönséget figyelembe véve olyan információval bővítette a célszöveget, amely eredetileg nem szerepelt a forrásszövegben. E műveletek célja, hogy a elérje a megfelelő kontextuális hatást.

A 6. cikkben láthatjuk (lásd 4. táblázat), hogy az eredeti szöveggel szemben *Szijjártó Péterrel találkozik Kuleba Kárpátalján* [ST], míg az ukrán *Кулеба запросив очільника МЗС Угорщини на Закарпаття* [TT 1] változatban nem a magyar külügyminiszter neve, hanem a titulusa van feltüntetve. Ez azt sugallja, hogy a magyar cikk szerzője feltételezte, hogy a magyar anyanyelvű olvasó tudja, ki az a Szijjártó Péter, anélkül, hogy megmagyarázná. A célszöveg fordítója ezzel szemben nem önmagában a névre helyezik a hangsúlyt, hanem a külügyminiszteri titulusra.

A második példából láthatjuk, hogy az eredeti magyar szöveggel *Koszorúzással adóztak Dobó István emléke előtt Szerednyén* [ST] az ukrán szöveg fordítója

Покладанням вінків вшановували пам'ять Іштвана Добо, одного з найбільших героїв Угорщини, в селі Середнє [TT 1] konkretizálta Dobó István személyét. Az ukrán szöveg fordítója jelentésbővítést alkalmazott, mert a célközönség valószínűleg nem ismerte Dobó István történelmi alakját.

Most, hogy fentebb megvitattuk az emberekhez kapcsolódó explicitációs műveleteket, térjünk át az implicitációs műveletekre. Vessünk egy pillantást a 4. és cikkre (lásd 5. táblázat). A 4. cikkben, a magyar *Beke Mihály András, [...] elmondta, hogy ez a magyar nemzet szabadság vágyának az ünnepe* [ST] és az angol szöveg [...] *Mixaił Andraш Беке, заявив, що це свято є символом прагнення угорської нації до свободи* [TT 1] meghagyta a többletinformációt az ünnepségről.

Beszéd közben a hallgatóság (esetünkben az olvasók) nemcsak arra figyelnek, hogy mit hallanak (mit látnak), hanem arra is, hogy ki az üzenet feladója. Ebből a feltevésből következően fontos a beszélő titulusa. Ezért nézzük meg közelebbről a 9. és 14. cikke (lásd 6. táblázat).

A 9. cikkben az ukrán szöveg fordítója nem tartotta fontosnak, hogy lefordítsa Bercsényi Miklós *Nagy Fejedelem* [ST] és *aranysarkantyús vitéz* [ST] titulusait. Ez a kihagyás annak köszönhető, hogy a magyar kultúrában nagyobb jelentősége volt, míg egy helyi ukrán olvasó számára nem sokat jelentett. Végül, a 14. cikkben láthatjuk, hogy az ukrán *організований нещодавно нагородженням етнографом і хореографом, доктор Ласло Діоцегі* [TT 1] változat nem pontosította, hogy a koreográfus *Kossuth-díjjal kitüntetett* [ST]. A relevanciaelméletet alkalmazva a fordító úgy próbálja elvégezni a fordítást, hogy az "minden lényeges szempontból szorosán tükrözze a forrásszöveget" (Wilson-Sperber, 1988: 137). Ez lehetővé teszi, hogy a fordító kihagyja vagy általánosítja a nem releváns elemeket. Ugyanez igaz azokra a műveletekre is, amikor a fordító kihagy egy tulajdonnevet.

3.3.3. A helyszínekhez kapcsolódó átváltási műveletek értelmezése

Mivel ebben a tanulmányban elsősorban Kárpátaljára vonatkozó újságcikkeket vizsgáltak, több olyan eset is volt, amikor a cikk egy adott városra vagy országra vonatkozott. Három olyan esetet találtunk, amikor a fordító explicitációt alkalmazott (lásd a 7. táblázat), és három olyan esetet, amikor implicitálást alkalmazott (lásd a 8. táblázat).

A helyszínekhez kapcsolódóan három explicitáció közül egy jelentésbetoldás volt, kettő pedig konkretizálás. Az első esetben az eredeti magyar szöveg *Festő vagyok és pedagógus* [ST] nem tartalmazott információt a személy tartózkodási helyéről. Az ukrán *Я*

живописец з Ужгорода, і по фаху художник-педагог [TT 1] viszont megtudhatjuk, hogy a megnevezett személy ungvári. A következő két esetben a fordítók konkretizációt alkalmaztak. Az első esetben az ukrán változat fordítója pontosította, hogy mi az *anyaország* [ST], azáltal, hogy *Ужорщина* [TT 1] helyettesítette azt. Az *anyaország* [ST] szót történelmi okokból csak a kárpátaljai magyarok értik. Annak tudatában, hogy ezt a fogalmat csak a helyi magyarok értik, a fordító konkretizálást végzett. A második esetben, azt a szót, hogy *Megyeszékhely* [ST] az ukrán fordító *Ужгород* [TT 1] fordította. A város pontos megnevezésével a fordító megkönnyítette és kevésbé megterhelővé tette az olvasó számára az értelmezési folyamatot. Gutt szerint "a sikeres kommunikáció megköveteli a relevancia elvének következetes követését, beleértve a megfelelő kontextuális részletek használatát a kijelentés feldolgozása során" (Gutt, 1998: 49). Erre támaszkodva a fordítók figyelembe vették a célközönséget, és olyan átváltási műveleteket végeztek (jelentések bővítése vagy a jelentések konkretizálása) amelyek csökkentették a feldolgozási erőfeszítést és egyúttal növelték a kontextuális hatást.

Három esetben azonban a helyszínek nem voltak eléggé relevánsak ahhoz, hogy a fordító explicitálja azokat. Következésképpen ezek et a helyeket módosításokkal, bizonyos kihagyásokkal vagy teljes kihagyásokkal fordították le a célnyelvre (lásd a 8. táblázat). Az 5. cikkben két esetben van bizonyos implicitáció. Az első esetben az ukrán szöveg fordítója kihagyta, hogy a megemlékezést Beregszászban tartották. Kihagyást láthatunk, amikor az ukrán szöveg fordítója nem ültetett át a célszövegekbe *a Vérke-parti város köztemetőjében* [ST] szövegrészt. A 14. cikkben az ukrán szövegből kimaradt *mely a kultúrháztól indult, majd a borsodi kastély előtti Rákóczi-szobornál folytatódott* [ST] ünnepség szélesebb körű leírása.

ÖSSZEGZÉS

Mivel Kárpátalja többnyelvű környezet, az emberek néha számos nyelvi nehézséggel szembesülnek. Ezek a nehézségek többnyire nyelvi akadályok, amelyek abból adódnak, hogy az illető nem ismeri megfelelő szinten, vagy egyáltalán nem ismeri a másik által használt nyelvet. A nyelvi akadályok leküzdésének egyik lehetséges módja a fordítás. Ebben a dolgozatban azt vizsgáltuk, hogy az újságcikkek fordításaiban milyen szerepet játszik a relevancia és célközönsége, valamint ezek a tényezők hogyan befolyásolják a fordítás folyamatát. Mint kiderült, számos kutató megpróbált már értékes ismeretekkel szolgálni ebben a témakörben, azonban ezidáig Kárpátalján ez a probléma nem volt a figyelem középpontjában. Emiatt ez a dolgozat hasznos kiindulópontja lehet a további kutatásoknak.

Jelen tanulmány fő célja a pragmatikai átváltási műveletek és pragmatikai különbségek vizsgálata volt magyar és ukrán nyelvű újságcikkek viszonylatában. E cél elérése érdekében készítettünk egy összefoglaló szakirodalomelemzést a pragmatikáról és annak a fordítástudományhoz való kapcsolódásáról. Felsoroltuk továbbá az átváltási műveletek típusait, és bemutattuk, hogyan befolyásolja azokat a célközönség. Az elméleti háttér elemzése során kiderült, hogy ezt a kérdést számos neves tudós mélyrehatóan vizsgálta.

Klaudy (2009: 152) a fordítás „írott forrásnyelvi szöveg megértésének (dekódolás), a forrásnyelvi szövegről a célnyelvi szövegre való áttérésnek (transzkódolás) és írott célnyelvi szöveg megalkotásának (kódolás) folyamata. A pragmatika kulcsszerepet játszik a fordítástudományban, mivel lehetővé teszi számunkra, hogy túllépjünk a nyelvi rendszerek különbségén alapuló magyarázatokon, és az emberi tényezőre összpontosítsunk az átviteli műveletek magyarázatában (Klaudy 2017a).

Az elemzés után kiderült, hogy az első hipotézisünk, miszerint az ukrán fordítások kevesebb explicitációs műveletet tartalmaznak, mint implicitációs műveletet, mivel az ukránok többet tudnak a kárpátaljai magyarságról, beigazolódott. Összesen tíz explicitációs és harmincöt implicitációs művelet volt az ukrán fordításokban. Ezáltal elmondhatjuk, hogy az implicitációs műveletek dominálnak. A második hipotézis, miszerint az ukrán fordítások sokkal tömörebbek és sokkal rövidebbek lesznek, mint az eredeti forrásszöveg, nem igazolódott be. Bár voltak pragmatikai példák pragmatikai implicitációra, illetve ezek a műveletek dominálnak, de összességében a forrásszöveg túlnyomó részét mindig átültette a

fordító. Kivételt csak azok az elemek képeztek, amelyek inkább a magyar kultúrához köthetőek és/vagy kevésbé relevánsak a történések szempontjából.

Nord (1997: 23) szerint a fordítók két lehetőség közül választhatnak, amelyből csak egyet választhatnak: vagy átadja a forrásszöveg kontextusát a célolvásónak ugyanúgy, mint tette azt eredeti szerző, vagy adaptálja a forrásszöveg szövegkörnyezetet, hogy megfeleljen a célolvásó kulturális elvárásainak. Ez utóbbi követése bizonyos, a forráskultúrára jellemző elemek kihagyásával járhat (Hatim–Mason, 1990: 96). A kutatás során mindkét lehetőségre találtunk eseteket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bañcerowski, Janusz. (2000). *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szláv és Balti Filológiai Intézet Lengyel Filológiai Tanszék.
- Blum-Kulka, Shoshana (1986). Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. In: House, J., Blum-Kulka, Shoshana (eds) *Interlingual and Intercultural Communication. Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*. Tübingen: Gunter Narr. 17–37.
- Campbell, Stuart (1991). Towards a model of translation competence. *Meta* 36, 2–3, 329–343.
- Catford, John C. (1965). Ekvivalencia, formális megfelelés és jelentés. In: Bart István – Klaudy Kinga szerk. *A fordítás tudománya. Válogatás a fordításelmélet irodalmából*. Budapest: Tankönyv-kiadó, 159–183.
- Crystal, David. (Ed.). (1997). *The Cambridge encyclopedia of language* (2nd ed.). New York: Cambridge University Press.
- Cs. Jónás, Erzsébet. (2014). Fordításstilisztika a nyelvtudományban. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, IX. évfolyam, 2. szám, pp. 54–62*.
- Dik, Simon C. (1978). *Functional Grammar*. North-Holland linguistic series, North-Holland.
- Gak, Vladimir (1993). Interlanguage Asymmetry and the Prognostication of Transformations in Translation. In: Zlateva, P. (ed.) *Translation as Social Action*. London: Routledge. 32–39.
- Göpferich, Susanne (2009): Towards a model of translation competence and its acquisition – the longitudinal study TransComp. In: *Copenhagen studies in language* 37, 11–37.
- Grice, Paul (1957). Meaning. *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 3., pp. 377-388.
- Grice, Paul (1967). Logic and conversation. In Paul Grice (ed.), *Studies in the Way of Words*. Harvard University Press. pp. 41-58
- Grice, Paul (1975). Logic and Conversation. In: *Syntax and Semantics, Vol. 3, Speech Acts*, ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. New York: Academic Press, 41–58.
- Gutt, Ernst-August. (2000). *Translation and Relevance. Cognition and Context*. Manchester–Boston: St. Jerome Publishing.
- Harris, Brian (1977). The importance of natural translation. *Working Papers in Bilingualism* 12, 96–114. (Idézi Pym 2003.)

- Heltai, Pál (2014). *Mitől fordítás a fordítás? Válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Eötvös József Kiadó.
- Heltai, Pál. (2005). A fordító és a nyelvi normák II. *Magyar Nyelvőr* 129(1): 30–58.
- Heltai, Pál. (2009). Fordítás, relevancia, feldolgozás. In: Nádor Orsolya szerk. *A magyar mint európai és világnyelv. A XVIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. Budapest, 2008. április 3–5. 5/1. kötet. MANYE–Balassi Intézet, 27–53.*
- Holmes, James S. (1988b/2004). ‘The name and nature of translation studies’, in Lawrence Venuti (ed.) (2004), *The Translation Studies Reader*, 2nd edition, London and New York: Routledge, pp. 180–192.
- Horn, Laurence (2006). Implicature. In *The handbook of pragmatics. Malden, MA; Oxford: Blackwell*
- House, Juliane. (2006). Text and context in translation. *Journal of Pragmatics* 38: 338–358.
- Hurtado Albir, Amparo (2015). The Acquisition of Translation Competence. Competences, Tasks, and Assessment in Translator Training. *Meta*, 60(2), 256–280.
- Illés, Éva. (2011). A szövegértés pragmatikája – egy érettségi feladat elemzése. *Iskolakultúra* 21(4–5): 144–156.
- Keith, Allan (2015). Pragmatics: The state of the art. In *International Journal of Language Studies Volume 9, Number 3, pp. 147-154*
- Klaudy, Kinga – Károly, Krisztina (2005). Implication in Translation: Empirical Evidence for Operational Asymmetry in Translation. In: *Across Languages and Cultures* 6 (1): p. 13-28.
- Klaudy, Kinga (1999). Az explicitációs hipotézisről. *Fordítástudomány*, 2(1): 5–22.
- Klaudy, Kinga (2001). Az aszimmetria hipotézis. In: Bartha M. (szerk.). *A X. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia előadásai*. Székesfehérvár: KJF. 371-378.
- Klaudy, Kinga (2003). *Languages In Translation. Lectures on the Theory, Teaching and Practice of Translation. with Illustrations in English, French, German, Russian and Hungarian*. Budapest: Scholastica. 473 pp. Part III. Chapter 1–4. 153–182.
- Klaudy, Kinga (2009a). *Bevezetés a fordítás elméletébe*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy, Kinga (2009b). *The Asymmetry Hypothesis in Translation Research*. In: Dimitriu, Rodica; Shlesinger, Miriam (eds): *Translators and their readers. In Homage to Eugene A. Nida*. Brussels: Les Editions du Hazard, p. 283-303.
- Klaudy, Kinga (2015). A nyelvi és kulturális aszimmetria hatása a fordításra. In: Gál Zsuzsa (szerk.) *Nyelvészet, művészet, hatalom. Írások Tóth Szergej tiszteletére*. Szeged: Szegedi Egyetem Kiadó. 70–77.

- Klaudy, Kinga (2017a). Egyirányú interdiszciplinaritás: a fordítástudomány kapcsolata a terminológiával és a pragmatikával. *Fordítástudomány XIX. (2017) 1. szám* 5–20.
- Klaudy, Kinga (2017b). Linguistic and Cultural Asymmetry in Translation from and into Minor Languages. *Cadernos De Literatura Em Tradução*, 22-37.
- Klaudy, Kinga. (2012). Empirikus kutatások a fordító láthatatlanságáról. In: Horváthné Molnár Katalin – Sciacovelli, Antonia Donato szerk. *Az alkalmazott nyelvészet regionális és globális szerepe*. A XXI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. Vol. 8. Budapest–Szombathely–Sopron: MANYE–NYME, 137–141.
- Knausz, Imre (2009). A kompetencia szerkezete és a kompetencia-alapú oktatás. *Iskolakultúra*, 19 (7-8). pp. 71-83.
- Koller, Werner (1979): Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg: Quelle & Meyer. (Idézi Pym 2003.).
- Komisarov, Vilen (1990). Theory of translation (linguistic aspects): Textbook for institutes and departments of foreign languages. Moscow, Russia.
- Korta, Kepa – Perry, John. Pragmatics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Retrieved from: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/pragmatics/> (2021.08.02)
- Kovalik Deák, Szilvia (2013). Fordítóképzés: sokasodó kompetenciamodellek és változó piaci igények között. In Dróth Júlia (szerk.): *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális témáiról* 2013. Gödöllő: Szent István Egyetem. 31–45.
- Lechner, Ilona. (2017). A relevanciaelmélet érvényesülése fordítás során Európai Unió szövegeket vizsgálva. In: Márku, A.; Tóth, E. (szerk.) *Többszervezés, regionalitás, nyelvoktatás: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont Kutatásaiból III*. Ungvár, Ukrajna: RIK-U Kiadó, 73-84. (Utolsó letöltés 2021.02.05. http://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2017/03/HANyK_2017_Tobbnyelvuseg_nyelvoktatas_regionalitas.pdf)
- Leech, [Geoffrey](#) (1983). Principles of Pragmatics. London: Longman.
- Levinson, Stephen C. (1983). Pragmatics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mohammad Reza Esfandiari, Tengku Sepora, Tengku Mahadi. (2015). Translation Competence: Aging Towards Modern Views, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 192, pp. 44-53.

- Morris, Charles (1938). Foundations of the theory of signs. In Otto Neurath et al. (eds.). *Inter-national encyclopedia of unified science, Vol. I, No.2, 1–59*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.
- Németh, Enikő. – Tátrai, Szilárd (2013). Pragmatikai kutatások Magyarországon. *Magyar Nyelv* 109:129–137.
- Nord, Christiane (2000). Training Functional Translators. *Cadernos de Tradução*. Vol. 1, No. 5., 27–46.
- Nordquist, Richard. (2020, August 27). Pragmatics Gives Context to Language. Retrieved from: <https://www.thoughtco.com/pragmatics-language-1691654>
- PACTE (2000). Acquiring Translation Competence: Hypotheses and Methodological Problems of a Research Project. In: Beeby, A., Ensinger, D., Presas, M. (eds.), 99-106.
- PACTE (2003). Building a translation competence model. In F. Alves (ed.), *Triangulating translation: Perspectives in process oriented research* (pp. 43-66). Amsterdam: John Benjamins.
- Pym, Anthony (1991). Definition of translational competence, applied to the teaching of translation. In: Mladen Jovanovic (ed) *Translation: A creative profession: 12th World Congress of FIT. Proceedings*, Belgrade: Prevodilac, 541–546.
- Pym, Anthony (2003). Redefining Translation Competence in an Electronic Age. Defense of a Minimalist Approach, *Meta*, 48(4), 481-497.
- Searle, John R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press.
- Szóllósy, Judit. (2007). *Hunglish into English. The Elements of Translation from Hungarian into English*. Budapest: Corvina Kiadó.
- Tátrai, Szilárd. (2004). A kontextus fogalmáról. *Magyar Nyelvőr* 128(4): 479–494.
- Tátrai, Szilárd. (2011). *Bevezetés a pragmatikába: Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest, Tinta könyvkiadó.
- Traugott, Elizabeth (2008). The state of English language studies: A linguistic perspective. In: Marianne Thormählen (ed.), *English Now. Selected Papers from the 20th IAUPE Conference in Lund 2007*, 199–225. Lund: Lund Studies in English.
- Venuti, Lawrence (1995/2008). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, London and New York: Routledge.
- Vinay, Jean-Paul – Darbelnet, Jean (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam: Benjamins.

- Williams, Ian A. (2005). Thematic Items Referring to Research in the Discussion of Spanish Biomedical Articles and English-Spanish Translations. *Babel* Vol. 51. No. 2. 124–160.
- Wilson, Deirdre – Sperber, Dan (1994). Outline of relevance theory. *Links & Letters*, Num. 1, pp. 85-106.
- Wilson, Deirdre (2016). Relevance Theory. In Y. Huang (ed.) *Oxford Handbook of Pragmatics*. Oxford University Press.
- Wilss, Wolfram (1976). Perspectives and limitations of a didactic framework for the teaching of translation. In R. Brislin (Ed.), *Translation applications and research* (pp. 117-137). New York: Gardner (2) (PDF) Translation Competence: Aging Towards Modern Views.
- Yule, George (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Zachar, Viktor (2012). A fordító minimális erőfeszítése – Vélt vagy valós probléma? In: Bárdosi Vilmos (szerk.) *A szótól a szövegig*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 269–276.

РЕЗЮМЕ

Як стверджує Норд (1997: 23), перекладачі стикаються з двома варіантами і мають вибрати один з них: або передати контекст вихідного тексту цільовому читачеві так само, як це робить оригінальний автор, або адаптувати контекст вихідного тексту, щоб відповідати культурним очікуванням цільової аудиторії. Після останнього може виникнути пропущення (Hatim–Mason, 1990: 96) певних елементів, характерних для вихідної культури.

Як наслідок, предметом даної роботи є дослідження прагматичних відмінностей у газетних статтях <https://karpatalja.ma> також надання корисної інформації про те, як перекладачі змінюють цільовий текст, беручи до уваги відмінності між цільовими аудиторіями.

Дипломна робота має на меті надати теоретичну базу, пов'язану з прагматикою та її зв'язком з перекладознавством. Крім того, надасть інформацію про трансформаційні операції, а також про те, як релевантність та цільова аудиторія впливають на перекладача.

Практична цінність статті полягає в тому, щоб пролити світло на те, як місцевих та іноземних читачів газетних статей інформують про ті самі події, а також у підвищенні обізнаності про важливість досягнення максимально можливого ступеня еквівалентності.

Дана робота складається зі вступу, трьох частин, висновку, резюме українською мовою, списку використаної літератури та додатка. У першій частині обговорюється взаємозв'язок між прагматикою та перекладом, приділяючи особливу увагу контексту та теорії релевантності. Друга частина стосується перекладу та включає трансформаційні операції та перекладацьку компетенцію. Третя частина містить дослідження.

Основною метою цього дослідження було дослідити прагматичні трансформаційні операції та прагматичні відмінності щодо угорських та українських газетних статей. Після аналізу статей, ми виявили 45 випадки прагматичних відмінностей: з цих 10 експлітація та 35 імплікація.

FÜGGELÉK

1. Teljes patthelyzet a Tiszaújlaki kistérségben – az okokról

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/teljes-patthelyzet-a-tiszaujlaki-kistersegeben-az-okokrol/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/teljes-patthelyzet-a-tiszaujlaki-kistersegeben-az-okokrol/)

Безвихідна ситуація у Вилоцькому ОТГ – про причини

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%b1%d0%b5%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%85%d1%96%d0%b4%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d0%b8%d1%82%d1%83%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f-%d1%83-%d0%b2%d0%b8%d0%bb%d0%be%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%bc%d13-%d0%be%d1%82%d0%b3/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%b1%d0%b5%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%85%d1%96%d0%b4%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d0%b8%d1%82%d1%83%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f-%d1%83-%d0%b2%d0%b8%d0%bb%d0%be%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%bc%d13-%d0%be%d1%82%d0%b3/)

2. Tájékoztatás a „Tanítói” szakirányú mesterképzés (MA) akkreditációjának eredményeiről

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/tajekoztatas-a-tanitoi-szakiranyu-mesterkepzes-ma-akkreditaciojanak-eredmenyeirol/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/tajekoztatas-a-tanitoi-szakiranyu-mesterkepzes-ma-akkreditaciojanak-eredmenyeirol/)

Інформація про результати акредитації «Початкова освіта» магістерського рівня

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d1%96nformac%d1%96ya-pro-rezultati-akreditac%d1%96i-pochatkova-osv%d1%96ta-mag%d1%96sterskogo-r%d1%96vnya/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d1%96nformac%d1%96ya-pro-rezultati-akreditac%d1%96i-pochatkova-osv%d1%96ta-mag%d1%96sterskogo-r%d1%96vnya/)

3. Összehangolt támadás a KMKSZ elnöke ellen

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/osszehangolt-tamadas-a-kmksz-elnoke-ellen/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/osszehangolt-tamadas-a-kmksz-elnoke-ellen/)

СБУ проводить рейди проти голови КМКС

[\[https://karpatalja.ma/novini/c%d0%b1%d1%83-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%82%d1%8c-%d1%80%d0%b5%d0%b9%d0%b4%d0%b8-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%82%d0%b8-%d0%b3%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b8-%d0%ba%d0%bc%d0%ba%d1%81/\]](https://karpatalja.ma/novini/c%d0%b1%d1%83-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%82%d1%8c-%d1%80%d0%b5%d0%b9%d0%b4%d0%b8-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%82%d0%b8-%d0%b3%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b8-%d0%ba%d0%bc%d0%ba%d1%81/)

4. Kárpátalja ma: az 1956-os forradalomra emlékeztek Beregszászban

[\[https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-ma/karpatalja-ma-az-1956-os-forradalomra-emlekeztek-beregszaszban/\]](https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-ma/karpatalja-ma-az-1956-os-forradalomra-emlekeztek-beregszaszban/)

Закарпаття сьогодні: у Берегові відзначали день пам’яті про революцію 1956 року

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%b7%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d1%80%d0%bf%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f-%d1%81%d1%8c%d0%be%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%bd%d1%96-%d1%83-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d1%96-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b7%d0%bd/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%b7%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d1%80%d0%bf%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f-%d1%81%d1%8c%d0%be%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%bd%d1%96-%d1%83-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d1%96-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b7%d0%bd/)

5. Az 1944-es légitámadás áldozataira emlékeztek Beregszászban

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/az-1944-es-legitamadas-aldozataira-emlekeztek-beregszaszban/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/az-1944-es-legitamadas-aldozataira-emlekeztek-beregszaszban/)

Вшанували пам'ять жертв радянського авіаудару 1944 року

[\[https://karpatalja.ma/egyeb/%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%bf%d0%b0%d0%bc%d1%8f%d1%82%d1%8c-%d0%b6%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b2-%d1%80%d0%b0%d0%b4%d1%8f%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be/\]](https://karpatalja.ma/egyeb/%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%bf%d0%b0%d0%bc%d1%8f%d1%82%d1%8c-%d0%b6%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b2-%d1%80%d0%b0%d0%b4%d1%8f%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be/)

6. Szijjártó Péterrel találkozik Kuleba Kárpátalján

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/szijjarto-peterrel-talalkozik-kuleba-karpataljan/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/szijjarto-peterrel-talalkozik-kuleba-karpataljan/)

Кулеба запросив очільника МЗС Угорщини на Закарпаття

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%ba%d1%83%d0%bb%d0%b5%d0%b1%d0%b0-%d0%b7%d0%b0%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%b2-%d0%be%d1%87%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b8%d0%ba%d0%b0-%d0%bc%d0%b7%d1%81-%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80%d1%89%d0%b8/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%ba%d1%83%d0%bb%d0%b5%d0%b1%d0%b0-%d0%b7%d0%b0%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%b2-%d0%be%d1%87%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b8%d0%ba%d0%b0-%d0%bc%d0%b7%d1%81-%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80%d1%89%d0%b8/)

7. Koszorúzással adóztak Dobó István emléke előtt Szerednyén

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/koszoruzassal-adoztak-dobo-istvan-emleke-elott-szerednyen/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/koszoruzassal-adoztak-dobo-istvan-emleke-elott-szerednyen/)

Покладанням вінків вшановували пам'ять Іштвана Добо, одного з найбільших героїв Угорщини, в селі Середнє

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%bf%d0%be%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%d0%bc-%d0%b2%d1%96%d0%bd%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%bf%d0%b0%d0%bc/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%bf%d0%be%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%d0%bc-%d0%b2%d1%96%d0%bd%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%bf%d0%b0%d0%bc/)

8. Fenyegető üzenet a nemzeti ünnepen

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/fenyegeto-uzenet-a-nemzeti-unnepen/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/fenyegeto-uzenet-a-nemzeti-unnepen/)

Повідомлення з погрозами у день національного угорського свята

[\[https://karpatalja.ma/novini/pov%d1%96domlennya-z-pogrozami-u-den-nac%d1%96onalnogo-ugorskogo-svyata/\]](https://karpatalja.ma/novini/pov%d1%96domlennya-z-pogrozami-u-den-nac%d1%96onalnogo-ugorskogo-svyata/)

9. Csendes koszorúzás az ungvári várban

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/csendes-koszoruzas-az-ungvari-varban/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/csendes-koszoruzas-az-ungvari-varban/)

Покладання вінків в Ужгородському замку

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%bf%d0%be%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%b2%d1%96%d0%bd%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%bf%d0%b0%d0%bc/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%bf%d0%be%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%b2%d1%96%d0%bd%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%bf%d0%b0%d0%bc/)

[%b2-%d1%83%d0%b6%d0%b3%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b4%d1%81%d1%8c%
d0%ba%d0%be%d0%bc%d1%83-%d0%b7%d0%b0/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/orosz-ildiko-beszede-a-rakoczi-foiskola-tanevnyito-unnepsegen-2/)

10. Orosz Ildikó beszéde a Rákóczi-főiskola tanévnyitó ünnepségén

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/orosz-ildiko-beszede-a-rakoczi-foiskola-tanevnyito-unnepsegen-2/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/orosz-ildiko-beszede-a-rakoczi-foiskola-tanevnyito-unnepsegen-2/)

Урочиста промова Ільдїки Орос на відкритті навчального року

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d1%83%d1%80%d0%be%d1%87%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%bc%d0%be%d0%b2%d0%b0%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%b4%d1%96%d0%ba%d0%b8%d0%be%d1%80%d0%be%d1%81-%d0%bd%d0%b0-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%ba/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d1%83%d1%80%d0%be%d1%87%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%bc%d0%be%d0%b2%d0%b0%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%b4%d1%96%d0%ba%d0%b8%d0%be%d1%80%d0%be%d1%81-%d0%bd%d0%b0-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%ba/)

11. Húsvéti foglalkozás a Nagyberegi Tájházbán

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/husveti-foglalkozas-a-nagybereg-tajhazban/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/husveti-foglalkozas-a-nagybereg-tajhazban/)

Пасхальні заняття організували для переселенців у Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці II.

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%bf%d0%b0%d1%81%d1%85%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96-%d0%b7%d0%b0%d0%bd%d1%8f%d1%82%d1%82%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d1%96%d0%b7%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%b4%d0%bb%d1%8f-%d0%bf/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%bf%d0%b0%d1%81%d1%85%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96-%d0%b7%d0%b0%d0%bd%d1%8f%d1%82%d1%82%d1%8f-%d0%be%d1%80%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d1%96%d0%b7%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d0%b4%d0%bb%d1%8f-%d0%bf/)

12. Ukrán-magyar nyelvkönyv az új köznevelési és szakképzési tankönyvjegyzékben

[\[https://karpatalja.ma/kitekinto/magyarország/ukran-magyar-nyelvkonyv-az-uj-koznevelési-es-szakkepzesi-tankonyvjegyzékben/\]](https://karpatalja.ma/kitekinto/magyarország/ukran-magyar-nyelvkonyv-az-uj-koznevelési-es-szakkepzesi-tankonyvjegyzékben/)

Угорський уряд надає українсько-угорськомовні підручники

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d1%83%d1%80%d1%8f%d0%b4-%d0%bd%d0%b0%d0%b4%0%-%d1%94-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%0%ba%d0%be%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d1%83%d1%80%d1%8f%d0%b4-%d0%bd%d0%b0%d0%b4%
0%-%d1%94-%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%
0%ba%d0%be%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80/)

13. Csendes március 15-ei koszorúást tartottak Beregszászban

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/csendes-marcius-15-ei-koszoruzast-tartottak-beregszaszban/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/csendes-marcius-15-ei-koszoruzast-tartottak-beregszaszban/)

15 березня в Берегові відбулося покладання вінків

[\[https://karpatalja.ma/novini/15-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b7%d0%bd%
d1%8f-%d0%b2-%
%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d1%96-](https://karpatalja.ma/novini/15-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b7%d0%bd%
d1%8f-%d0%b2-%
%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d1%96-)

[%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b1%d1%83%d0%bb%d0%be%d1%81%d1%8f-%d0%bf%d0%be%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b0/\]](https://karpatalja.ma/kitekinto/karpat-medence/mesekonyveket-adott-at-orosz-ildiko-satoraljaujhelyen/)

14. Mesekönyveket adott át Orosz Ildikó Sátoraljaújhelyen

[\[https://karpatalja.ma/kitekinto/karpat-medence/mesekonyveket-adott-at-orosz-ildiko-satoraljaujhelyen/\]](https://karpatalja.ma/kitekinto/karpat-medence/mesekonyveket-adott-at-orosz-ildiko-satoraljaujhelyen/)

Ільдико Орос передала книги м. Шаторальяуйхей

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%b4%d1%96%d0%ba%d0%be-%d0%be%d1%80%d0%be%d1%81-%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b4%db0%d0%bb%d0%b0-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8-%d0%bc-%d1%88%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b0%d0%bb/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%b4%d1%96%d0%ba%d0%be-%d0%be%d1%80%d0%be%d1%81-%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b4%db0%d0%bb%d0%b0-%d0%ba%d0%bd%d0%b8%d0%b3%d0%b8-%d0%bc-%d1%88%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b0%d0%bb/)

15. A szerelmes Balassi – jótékonyági est Beregszászban

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/a-szerelmes-balassi-jotekonysagi-est-beregszaszban/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/a-szerelmes-balassi-jotekonysagi-est-beregszaszban/)

Благодійний вечір у м. Берегово

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%b1%d0%bb%d0%b0%d0%b3%d0%be%d0%b4%d1%96%d0%b9%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d0%b2%d0%b5%d1%87%d1%96%d1%80-%d1%83-%d0%bc-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%b1%d0%bb%d0%b0%d0%b3%d0%be%d0%b4%d1%96%d0%b9%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d0%b2%d0%b5%d1%87%d1%96%d1%80-%d1%83-%d0%bc-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be/)

16. Színtan Kárpátaljáról

[\[https://karpatalja.ma/sorozatok/kopogtato/szintan-karpataljarol/\]](https://karpatalja.ma/sorozatok/kopogtato/szintan-karpataljarol/)

Кольорознавство з Закарпаття

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%ba%d0%be%d0%bb%d1%8c%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%be-%d0%b7-%d0%b7%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d1%80%d0%bf%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%ba%d0%be%d0%bb%d1%8c%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%be-%d0%b7-%d0%b7%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d1%80%d0%bf%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f/)

17. „Hass, alkoss, gyarapíts...” – a magyar kultúra napját méltatták Ungváron

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/hass-alkoss-gyarapits-a-magyar-kultura-napjat-meltattak-ungvaron/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/hass-alkoss-gyarapits-a-magyar-kultura-napjat-meltattak-ungvaron/)

День угорської культури в м. Ужгород

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%8c-%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d1%97-%d0%ba%d1%83%d0%bb%d1%8c%d1%82%d1%83%d1%80%d0%b8-%d0%b2-%d0%bc-%d1%83%d0%b6%d0%b3%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b4/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%8c-%d1%83%d0%b3%d0%be%d1%80%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d1%97-%d0%ba%d1%83%d0%bb%d1%8c%d1%82%d1%83%d1%80%d0%b8-%d0%b2-%d0%bc-%d1%83%d0%b6%d0%b3%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b4/)

18. Huszonöt éves a Rákóczi-főiskola – jubileumi ünnepség Beregszászban

[\[https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/huszonot-eves-a-rakoczi-foiskola-jubileumi-unnepseg-beregszaszban/\]](https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/huszonot-eves-a-rakoczi-foiskola-jubileumi-unnepseg-beregszaszban/)

Закарпатському угорському інституту імені Ференца Ракоці II – 25 років: ювілейна церемонія в Берегові

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d1%96%d0%bd%d1%81%d1%82%d0%b8%d1%82%d1%83%d1%82-25-%d1%80%d0%be%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%bd%d0%be%d0%bd0%bd0%b9-%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%bf%d1%83%d1%81-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d1%96%d0%bd%d1%81%d1%82%d0%b8%d1%82%d1%83%d1%82-25-%d1%80%d0%be%d0%ba%d1%96%d0%b2-%d0%bd%d0%be%d0%bd0%bd0%b9-%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%bf%d1%83%d1%81-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be/)

19. Ez a mi múltunk is – az '56-os forradalomra és szabadságharcra emlékeztek Beregszászban

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/ez-a-mi-multunk-is-az-56-os-forradalomra-es-szabadsagharcra-emlekeztek-beregszaszban/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/ez-a-mi-multunk-is-az-56-os-forradalomra-es-szabadsagharcra-emlekeztek-beregszaszban/)

Це і наше минуле – вшанування революції 1956 року в Берегові

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d1%80%d0%b5%d0%b2%d0%be%d0%bb%d1%8e%d1%86%d1%96%d1%8f-1956-%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%bf%d0%b0%d0%bc%d1%8f%d1%82%d1%96-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d1%80%d0%b5%d0%b2%d0%be%d0%bb%d1%8e%d1%86%d1%96%d1%8f-1956-%d0%b2%d1%88%d0%b0%d0%bd%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%bf%d0%b0%d0%bc%d1%8f%d1%82%d1%96-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%be%d0%b2/)

20. Nemzetiségek találkozása – BercsényiFeszt Ungváron

[\[https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/nemzetisegek-talalkozasa-bercsenyifeszt-ungvaron/\]](https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/nemzetisegek-talalkozasa-bercsenyifeszt-ungvaron/)

Зустріч національностей – IV. БерченіФест в Ужгороді

[\[https://karpatalja.ma/novini/%d0%b7%d1%83%d1%81%d1%82%d1%80%d1%96%d1%87-%d0%bd%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be%d1%81%d1%82%d0%b5%d0%b9-iv-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d1%87%d0%b5%d0%bdi%d1%84%d0%b5%d1%81/\]](https://karpatalja.ma/novini/%d0%b7%d1%83%d1%81%d1%82%d1%80%d1%96%d1%87-%d0%bd%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be%d1%81%d1%82%d0%b5%d0%b9-iv-%d0%b1%d0%b5%d1%80%d1%87%d0%b5%d0%bdi%d1%84%d0%b5%d1%81/)

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011355728

Дата перевірки:
28.05.2022 17:02:10 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
28.05.2022 17:09:23 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Petrusinec András_Magiszteri dolgozat_2022

Кількість сторінок: 60 Кількість слів: 17035 Кількість символів: 130491 Розмір файлу: 1.61 MB ID файлу: 1011241356

31.8% Схожість

Найбільша схожість: 28.7% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1011222804)

18.5% Джерела з Інтернету

853

Сторінка 62

29.5% Джерела з Бібліотеки

128

Сторінка 78

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

63.9% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

Немає вилучених Інтернет-джерел

63.9% Вилученого тексту з Бібліотеки

1

Сторінка 78

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

7